

Ústav geografie, Prírodovedecká fakulta Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach

Geografický ústav Slovenskej akadémie vied v Bratislave

Slovenská geografická spoločnosť pri Slovenskej akadémii vied

Zborník abstraktov

zo 7. medzinárodného geografického kolokvia

Danišovce 21. – 23. 10. 2015

Zborník abstraktov zo 7. medzinárodného geografického kolokvia,
Danišovce 21. - 23. 10. 2015

Editori:

Mgr. Marián Kulla, PhD.

Mgr. Ladislav Novotný, PhD.

© Ústav geografie, Prírodovedecká fakulta Univerzity P. J. Šafárika

Jesenná 5, 040 01 Košice

Jazykové korektúry: Mgr. Ladislav Novotný, PhD.

Vydala: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Náklad: 100 ks

Rozsah: 3,37 AH

Počet strán: 42

ISBN 978-80-8152-319-9

Obsah

Miloš Bačík: Vývoj obyvateľstva a sídelné premeny Ružomberka (od druhej polovice 20. storočia)	5
Pavel Bella, Jozef Minár, Régis Braucher, Michal Veselský, Juraj Holec: Vytváranie pedimentov v južnej a severnej časti Slovenského rudohoria: geochronologická rekonštrukcia na základe datovania alochtónnych fluvialných sedimentov z jaskynných úrovní pomocou kozmogénnych nuklidov	5
Jakub Černík, Veronika Šranková, Josef Kunc: Prístup verejnej správy k problematike brownfields v Českej republike	7
Rastislav Čief, Branislav Nižnanský, Ivana Tomčíková: Vybrané výsledky diagnostického a vstupného testovania študentov nastupujúcich na štúdium bakalárskeho stupňa učiteľstva geografie	8
Katarína Danielová, Viliam Lauko: Rodový rozdiel na Slovensku – vybrané problémy vzdelanosti a uplatnenia v praxi	8
Marián Halás, Stanislav Kraft: Prostorový vliv regionálnych center: identifikace hierarchických úrovní	9
Jan Havrlant: Devastace a rekultivace krajiny na Karvinsku	9
Jaroslav Hofierka: Perspektívy geografie na slovenských vysokých školách	11
Zdenko Hochmuth, Loránt Pregi: K princípom tvorby a slovenskému názvosloviu geomorfologických a krajinných jednotiek na slovensko – maďarskom pomedzí	11
Jakub Hradický, Antonín Věžník: Vývoj chovu ošipovaných v Českej a Slovenskej republike po spoločnom vstupe oboch krajín do EÚ	12
Vladimír Ira, Eva Ďurišová: Publikačná činnosť geografických katedier na slovenských vysokých školách a Geografického ústavu SAV v období 2007 – 2013	13
Marián Jenčo: Mapovanie umbrizemí na Borskej nížine	13
Jaromír Kolejka, Petr Rapant, Kateřina Batelková: Hodnotenie náchylnosti územia k zosuvom pre potreby krízového konania	14
Jaromír Kolejka, Hana Svatoňová: Stopy krajiny doby Velké Moravy u Mikulčic – geografická analýza indicií	15
Ondřej Konečný: Agroturistika, jediná príamá podpora turizmu v Česku z EU: pribude zemédelcú?	16
Pavol Korec: Možnosti regiónov Slovenska vo svetle súčasných teórií regionálneho rozvoja	17
Tomáš Krejčí: Příklady dobré praxe a jejich využití při regeneraci brownfields – teorie, praxe a návrhy opatření pro decizní sféru	18
František Križan, Kristína Bilková, Peter Barlík, Marcel Hornák, Pavol Kita: Porovnanie dvoch typov vzdialeností pri priestorovom mapovaní potravinových púští (prípadová štúdia z Petržalky)	19
Marián Kulla, Justyna Chodkowska-Miszczuk, Ladislav Novotný: Poľnohospodárske bioplynové stanice – nový hospodársky prvok vo vidieckom priestore Slovenska a Poľska	20
Dagmar Kusendová: Národnostný a náboženský obraz Slovenska v priereze novodobých sčítaní obyvateľstva	21
Ján Lacika: Geografické aspekty výskumu kultúrnych pamiatok a historickej kultúrnej krajiny	22

Andrea Lajčáková, Pavol Hurbánek, Konštantín Rosina, Martin Papčo: Tematická presnosť vrstvy nepriepustnosti s vysokým rozlíšením z roku 2006 a 2009 na Slovensku	23
Anna Máriássyová, Daniel Gurňák: Analýza domového fondu ako jedného z faktorov identity mesta	24
Igor Matečný, Vladimír Falt'an: Využitie geoekologických prístupov vo vinohradníctve SR	25
Roman Mikuš, Daniel Gurňák: Rómska otázka ako jeden z mobilizačných faktorov volebnej podpory krajnej pravice na Slovensku a v Maďarsku	25
Anna Mydlová, Ladislav Tolmáči: Problematika potravinovej bezpečnosti na mikroregionálnej úrovni (Prípadová štúdia sídel Sangrelaya a Cocalito v Hondurase)	26
Janetta Nestorová-Dická: Meranie rurality v regiónoch Slovenska	26
Branislav Nižnanský, Rastislav Čief, Katarína Nižnanská: Hodnotenie testových položiek v geografickom vzdelávaní	27
Pavol Papčo: Genéza reliktných strží na Slovensku: stav poznania, interdisciplinárnosť výskumu, možnosti využitia	27
Alena Petrvalská, Veronika Straková, László Palcsu, Gabriella Koltai, Martina Kováčová: Predbežné výsledky monitoringu vybraných prameňov doliny Miglinc (Slovenský kras)	28
Eva Rajčáková, Angelika Švecová: Chudoba a sociálna exklúzia na Slovensku a jej riešenie prostredníctvom štrukturálnych nástrojov EÚ 2007-2013	29
Alena Rochovská, Jozef Antoš: Politiky súdržnosti a podpora vzdelávania v marginalizovaných rómskych komunitách: Prípadová štúdia okresu Trebišov	29
Vladimír Slavík, Milan Koščo: Košice ako tradičná a významná metropola bežeckého maratónu	31
Imrich Sládek: Možnosti využitia geochemie pri geomorfologickom výskume krasových území (na príklade východnej časti Slovenského krasu)	31
Andrej Sopkuliak: Zadĺženie a finančná stabilita miest a obcí na Slovensku v rokoch 2009-2014	33
Hana Svobodová, Eduard Hofmann, Ivona Kejíková, Radek Durna, Arnošt Dubový: Využití QR kódu ve výuce geografie	34
Zdeněk Szczyrba, Irena Smolová, David Fiedor: Hazard a veřejný prostor: zkušenosti českých starostů	34
Petr Šašinka, Zdeněk Dvořák, Petr Tonev: Programové období EU 2014-2020 jako katalyzátor prostorových analýz metropolitních oblastí (na příkladu Brněnské metropolitní oblasti)	35
Petr Šimáček: Spokojenost obyvatel s bydlením ve velkých městech Olomouckého kraje	36
Ladislav Tolmáči: Zmeny Medzinárodnej charty geografického vzdelávania	38
Ivana Tomčíková, Iveta Rakytová: Analýza a hodnotenie zmien krajinnej štruktúry Demänovskej doliny v závislosti na rozvoji cestovného ruchu	38
Václav Toušek, Robert Šanda: Obvyklý vs. trvalý pobyt v České republice a ve městě Uherské Hradiště – případová studie	39
Maroš Višňovský: Slovenská republika a Ukrajina očami českej verejnosti	40
Gabriel Zubriczký: Regionálny rozvoj východného Slovenska	41

Vývoj obyvateľstva a sídelné premeny Ružomberka (od druhej polovice 20. storočia)

Development of population and settlement of conversion Ružomberok (from the second half of the 20th century)

Miloš Bačík

Katedra geografie, Pedagogická fakulta, Katolícka univerzita, Ružomberok

Kľúčové slová: populácia, demografické procesy, mesto, poloha, funkčná štruktúra, priestorový rast
Key words: population, demographic processes, town, location, functional structure, spatial growth

Mestá sú dominujúcimi prvkami sídelnej štruktúry a zložitými a rôznorodými objektmi geografického štúdia. Predstavujú také geografické objekty, ktoré sa ako uzly vyznačujú vysokou koncentráciou obyvateľstva a aktivít človeka na pomerne malom priestore, pričom sú významným východiskom a cieľom mobility ľudí najmä za prácou, bývaním a vzdelaním. Uvedená charakteristika je príznačná aj pre mestá na území Slovenska. Od stredoveku, kedy mestské sídla vznikali bola výrazná ich správna, obchodná a vzdelávacia funkcia, hoci sa v nich sústreďovali aj remeslá. Úloha priemyslu ako mestotvorného činiteľa začala výraznejšie vystupovať až v 19. storočí po nástupe priemyselnej revolúcie a neskôr socialistickej industrializácie a kvantitatívnej urbanizácie. Výrazne sa dotkla aj Ružomberka, ktorý môžeme právom a to históriou vývoja priemyslu, tradíciami priemyselnej výroby a jej súčasným postavením, považovať za jedno z najpriemyselnejších miest Slovenska. Mesto má špecifické postavenie v sídelnom systéme nielen Slovenska ale najmä Dolného Liptova. Formovanie sa jeho geografickej štruktúry je odrazom polohy, historického vývoja a rôznych funkcií, ktoré sa v meste viac resp. menej rozvíjali. V predloženej práci sa pokúsime dokumentovať podstatné zmeny a trendy, ktoré sprevádzajú vývoj obyvateľstva a sídelné premeny Ružomberka od druhej polovice 20. storočia. Pozornosť sústredíme na početný vývoj a dynamiku rastu obyvateľstva v kontexte premien základných populačných procesov. Z pohľadu sídelného sa zameriame hlavne na analýzu polohy mesta a premeny jeho geografického prostredia cez štúdium funkcií, vnútornej štruktúry, priestorového rastu, veľkosti a najrozmanitejších vzťahov mesta s jeho zázemím. Metodika práce vychádza z použitia tradičných metód – historickej, komparatívnej a štatistickej. Bázu kvantitatívnych údajov predstavujú dva zdroje demografickej štatistiky a to sčítanie obyvateľstva, domov a bytov (spravidla s desaťročnou periodicitou) a bežná evidencia pohybu obyvateľstva (s ročnou periodicitou).

Vytváranie pedimentov v južnej a severnej časti Slovenského rudohoria: geochronologická rekonštrukcia na základe datovania alochtónnych fluviaálnych sedimentov z jaskynných úrovní pomocou kozmogénnych nuklidov

The formation of pediments in the south and north part of the Slovenské rudohorie Mountains: a geochronological reconstruction based on the cosmogenic nuclide dating of allochthonous fluvial sediments from cave levels

Pavel Bella^{1,2}, Jozef Minár³, Régis Braucher⁴, Michal Veselský³, Juraj Holec³

¹ *Katedra geografie, Pedagogická fakulta, Katolícka univerzita, Ružomberok*

² *Správa slovenských jaskýň, Štátna ochrana prírody SR, Liptovský Mikuláš*

³ *Katedra fyzickej geografie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava*

⁴ *Centre Européen de Recherche et d'Enseignement des Géosciences de l'Environnement, Euro-pôle Méditerranéen de l'Arbois, Aix-en-Provence, France;*

Hlavné úseky jaskynného systému Domica-Baradla a Dobšinsko-stratenského jaskynného systému patria medzi najlepšie vytvorené jaskynné úrovne v Západných Karpatoch. Jaskynný systém Domica-Baradla (južný okraj Slovenského krasu, Aggtelecký kras) sa vytváral v nadväznosti na etapovité zahlbovanie doliny Jósvy ústiacej do doliny Bodvy. Úrovňové chodby v jaskyni Domica sú vo výškach 338 m a 326 m n. m., predpokladá sa aj spodná, sedimentmi vyplnená úroveň vo výške 318 m n. m. Chodba strednej úrovne, ktorá tvorí hlavnú časť jaskynného systému, mierne klesá (okolo 7,5 ‰) do výverovej oblasti v Jósvalfö (260 až 270 m n. m., 40 m nad vyvieraczkou). Podľa Droppu (1972) sa jaskyňa Domica začala vytvárať v pliocéne (podobne uvažujú niektorí ďalší autori). Dobšinsko-stratenský jaskynný systém (južný okraj Slovenského raja) sa vytváral v nadväznosti na etapovité zahlbovanie doliny Hnilca. Najvýraznejšia IV. vývojová úroveň vo výške 930 – 950 m n. m. (so sklonom 3 ‰, 105 až 125 m nad dnom doliny Hnilca) sa koreluje s vrchnopliocénnou poriečnou rovňou (Jakál, 1971; Tulis a Novotný, 1989; Novotný, 1993). Vzhľadom na vyššiu polohu nad vrchnopliocénnymi plošinkami v doline Hnilca sa horná úrovňová časť Dobšinskej ľadovej jaskyne podľa Droppu (1980) vytvárala v strednom pliocéne. Obe jaskynné úrovne možno využiť pri rekonštrukcii vývoja pedimentov (v tradičnom chápaní zodpovedajúcich poriečnej rovni, resp. jej vyššiemu stupňu podľa Bizubovej a Minára, 1992).

Vek splavenia a uloženia alochtónnych fluviaálnych sedimentov v jaskyniach sme datovali pomocou kozmogénnych nuklidov ¹⁰Be a ²⁶Al. Fluviaálne sedimenty boli do vrchnej úrovne jaskyne Domica splavené pred 3,47±0,78 mil. rokov. Samotná chodba je staršia, pravdepodobne sa vytvárala v nadväznosti na výrazný pediment zachovaný v doline Jósvy (pliocénneho veku podľa Langa, 1955). Vek pochovania kremitého štrku v hornej časti Dobšinskej ľadovej jaskyne je 3,03±0,4 mil. rokov, zodpovedajúca IV. úrovni Dobšinsko-stratenského jaskynného systému bola vytvorená najneskôr vo vrchnom pliocéne.

V geochronológii Západných Karpát sa poriečnej rovni na Slovensku tradične prisudzuje vrchnopliocénny vek (Mazúr, 1963; Lukniš, 1964); jej formovanie miestami pravdepodobne pokračovalo aj v spodnom pleistocéne (Činčura, 1967). V Poľsku a v posledných desaťročiach aj na Slovensku sa však uvažuje o tvorbe viacerých (dvoch až troch) pedimentov v období pliocénu až spodného pleistocénu (Zuchiewicz, 2011). Vek pochovania kremitého štrku vo vrchnej úrovni Domice poukazuje, že táto časť jaskyne bola vytvorená najneskôr v strednom pliocéne. Pedimenty v doline Hnilca v severnej časti Slovenského rudohoria sa začali pravdepodobne vytvárať neskôr ako najvyššia časť pedimentu v doline Jósvy na južnom okraji Západných Karpát, čo sa dá vysvetliť neskorším dosiahnutím rovnovážneho stavu spätnou eróziou riek postupujúcou od okrajovej do centrálnej, intenzívnejšie (a možno aj dlhšie) sa dvíhajúcej časti pohoria. Systém pedimentov v okrajovej časti Západných Karpát sa asi formoval počas dlhšieho obdobia, pravdepodobne sa začal vytvárať už pred vrchným pliocénom.

Túto prácu podporila Agentúra na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-0625-11 a Vedecká grantová agentúra MŠVVaŠ SR a SAV v rámci projektu VEGA č. 1/0430/15.

Literatúra:

- BIZUBOVÁ, M., MINÁR, J. 1992. Some new aspects of denudation chronology of the West Carpathians. In Stankoviansky, M. (Ed.): *Abstract of papers. International symposium „Time, Frequency and Dating in Geomorphology“*. Tatranská Lomnica – Stará Lesná, 10.
- ČINČURA, J. 1967. Príspevok k veku poriečnej rovne v Západných Karpatoch (na príklade južnej časti Turčianskej kotliny). *Geografický časopis*, 19, 316 – 326.
- DROPPA, A. 1972. Príspevok k vývoju jaskyne Domica. *Československý kras*, 22, 65 – 72.
- DROPPA, A. 1980. Jaskyne južnej časti Slovenského raja. *Československý kras*, 30 (1978), 51 – 65.
- JAKÁL, J. 1971. Morfológia a genéza Dobšinskej ľadovej jaskyne. *Slovenský kras*, 9, 27 – 33.

- LÁNG, S. 1955. Geomorfologiai tanulmányok az Aggteleki-karsztvidéken. *Földrajzi Értesítő*, 4, 1 – 16.
- LUKNIŠ, M. 1964. Pozostatky starších povrchov zarovňavania reliéfu v Československých Karpatoch. *Geografický časopis*, 16, 289–298.
- MAZÚR, E. 1963. *Žilinská kotlina a pril'ahlé pohoria*. Bratislava (Vydavateľstvo SAV), 188 s.
- NOVOTNÝ, L. 1993. Treťohorné jaskynné úrovne a zarovnané povrchy v Slovenskom raji. *Slovenský kras*, 31, 55–59.
- TULIS, J., NOVOTNÝ, L. 1989. *Jaskynný systém Stratenskej jaskyne*. Martin (Osveta), 464 s.
- ZUCHIEWICZ, W. 2011. Planation surfaces in the Polish Carpathians: myth or reality? *Geographia Polonica*, 84, 2, 155–178.

Přístup veřejné správy k problematice brownfields v České republice

Approach of public administration to the brownfields in the Czech Republic

Jakub Černík, Veronika Šranková, Josef Kunc

Katedra regionální ekonomie a správy, Ekonomicko-správní fakulta, Masarykova univerzita, Brno, Česká republika

Klíčové slová: brownfields, veřejná správa, regionální rozdíly, Česká republika

Key words: brownfields, public administration, regional differences, Czech Republic

V České republice je problematika brownfields a její řešení postavena v zásadě na institucionálních přístupech, které se váží na aktivitu a ochotu veřejné správy a politické reprezentace daného území, z čehož pramení i velké regionální diference. Podpora veřejného sektoru a politických zástupců měst a krajů je zatím naprosto rozhodující a s velkou pravděpodobností ještě dlouho bude, což je ovšem poměrně svazující, protože pro veřejnou správu je typická silná setrvačnost a rigidita. Privátní investorský sektor se zatím drží spíše zpět a jeho zájem se soustřeďuje většinou na jednotlivé konkrétní projekty.

Z provedených analýz, vzešlých mj. z rozhovorů se zástupci veřejné správy, resp. samosprávy je zřejmé, že přístup úředníků, odborníků i politiků je do značné míry ovlivněn vědomím hospodářské síly regionu či města, a tedy i potřebou věnovat určité úsilí i regeneraci opuštěných a chátrajících objektů a prostor.

Česká republika, resp. města a regiony jsou, podobně jako v blízkém Slovensku, Polsku, Maďarsku či Rumunsku (Kunc et al. 2014, Krzysztofik et al. 2013, Cobârzan 2007, Barta 2006 a další), závislé na státních, krajských či městských institucích. Je zde ovšem i příklad z Německa, kde se o lokality brownfields starají mj. developerské agentury, které fungují jako komerční subjekty. Jim svěřené lokality brownfields na vlastní náklady regenerují a poté se je snaží podat investorům. To je jedna z cest, která ovšem zatím v českých a moravských podmínkách nefunguje, agentury by nezískaly politickou podporu ani finanční prostředky k podnikání. Lokalizace investice není zásadní.

V rámci provedených analýz jsme, na základě výsledků rozhovorů, informační a datové základny a vlastní zkušenosti, rozčlenili krajská města a kraje České republiky ve vztahu a přístupu k problematice brownfields na čtyři typy, A až D. Typ A (města Ústí nad Labem, Brno a Zlín; kraje Liberecký, Jihomoravský a Zlínský) znamená velmi pozitivní a typ D (města České Budějovice a Karlovy Vary; kraje Plzeňský a Pardubický) negativní a nejméně aktivní přístup zainteresovaných subjektů k otázce brownfields. Jedná se o dlouhodobější situaci „uzavřenou“ rokem 2014, která se může v novém plánovacím období EU pozměnit, i když to není příliš pravděpodobné.

Príspevek byl zpracován v rámci projektu TA ČR (TD020259) „Nové metody zefektivnění regenerace brownfields umožňující optimalizaci rozhodovacích procesů“ a specifického výzkumu Katedry regionální ekonomie a správy, Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity pro rok 2015.

Literatúra:

- KUNC, J., MARTINÁT, S., TONEV, P., FRANTÁL, B. 2014. Destiny of urban brownfields: Spatial patterns and perceived consequences of post-socialistic deindustrialization. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 41E, 109-128.
- BARTA, G., BELUSZKY, P., CZIRFUSZ, M., GYÖRI, R., KUKELY, G. 2006. *Rehabilitating the Brownfield Zones of Budapest, Discussion Papers no. 51*, Budapest (Centre for Regional Studies of Hungarian Academy of Sciences).
- COBÂRZAN, B. 2007. Brownfield Redevelopment in Romania. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 21E, 28-46.
- KRZYSZTOFIK, R., KANTOR-PIETRAGA, I., SPÓRNA, T. A. 2013. Dynamic View on the Typology of Functional Derelict Areas. A Research Proposal. *Moravian Geographical Reports*, 20(2), 20-35.

Vybrané výsledky diagnostického a vstupného testovania študentov nastupujúcich na štúdium bakalárskeho stupňa učiteľstva geografie

Selected results of diagnostic and input testing of students entering bachelor degree study Teacher Training in Geography

Rastislav Čief, Branislav Nižnanský, Ivana Tomčíková

Katedra geografie, Pedagogická fakulta, Katolícka univerzita, Ružomberok

Kľúčové slová: diagnostický test, vstupný test, kvalitatívne hodnotenie úspešnosti testových položiek, adaptačný program

Key words: *diagnostic test, input test, qualitative assessment of the test items success rate, the adaptation program*

Cieľom príspevku je informovať o reflexii diagnostického a vstupného testu. Testovanie bolo realizované v rámci adaptačného programu zameraného na informovanie a motivovanie študentov na začiatku ich štúdia. Ide o študentov bakalárskeho stupňa učiteľstva geografie na dvoch pedagogických fakultách (TU Liberec, KU Ružomberok). V rokoch 2011-2014 prešlo diagnostickým a vstupným testovaním z geografie na oboch univerzitách cca 100 študentov ročne. Výsledky a úspešnosť testovania boli podrobené kvalitatívnej analýze s cieľom skvalitniť tento nástroj adaptácie študenta na vysokoškolské štúdium. V príspevku opisujeme kroky a kvalitatívne analýzy dopadu testovania.

Rodový rozdiel na Slovensku – vybrané problémy vzdelanosti a uplatnenia v praxi

Gender gap in Slovakia – chosen problems of education and its use in real life

Katarína Danielová, Viliam Lauko

Katedra regionálnej geografie, ochrany a plánovania krajiny, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava

Klíčové slová: rodový rozdiel, vzdelanosť, vysokoškolské vzdelanie, veda a výskum
Key words: gender gap, education, science and research

Príspevok je zameraný na vybrané problémy rodového rozdielu mužov a žien, špeciálne vyššie vzdelaného obyvateľstva. Pozitívnou skutočnosťou je, že vzdelanosť obyvateľstva stále stúpa a čoraz viac stúpa aj vzdelanosť žien. Vyššie vzdelané ženy majú síce rovnaké možnosti ako muži uplatniť svoje vzdelanie a schopnosti, prax však ukazuje ich inú pozíciu v postavení a oceňovaní. Cieľom príspevku je poukázať na rodové rozdiely v mzdách na Slovensku vo vybraných činnostiach hospodárstva vyžadujúcich vysokoškolské vzdelanie, ako aj nižšiu možnosť uplatnenia žien vo vede a výskume.

Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu podporeného grantom VEGA č. 1/1143/12: Regióny: vývoj, transformácia a regionálna diferenciácia.

Prostorový vliv regionálních center: identifikace hierarchických úrovní

The spatial influence of regional centres: identification of hierarchical levels

Marián Halás¹, Stanislav Kraft²

¹ *Katedra geografie, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Palackého, Olomouc*

² *Katedra geografie, Pedagogická fakulta, Jihočeská univerzita, České Budějovice*

Klíčové slová: Hierarchie, prostorové interakce, prostorové toky, regionální centra, prostorový vliv, Česká republika

Key words: Hierarchy, spatial interactions, spatial flows, regional centres, spatial influence, Czech Republic

Různé druhy prostorových interakcí jako migrace, dojíždka do zaměstnání, dojíždka do škol, toky veřejné dopravy apod. nám určují spádové zázemí neboli prostorový vliv regionálních center. Prostorový vliv jednotlivých toků a interakcí může být přítom na různých hierarchických úrovních – od mikroregionální přes mezoregionální po makroregionální. Cílem příspěvku je pokus o identifikaci hierarchických úrovní pro vybrané formy interakcí na příkladu regionálních center České republiky.

Devastace a rekultivace krajiny na Karvinsku

Devastation and Reclamation of landscape in the Karvina region

Jan Havrlant

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta, Ostravská univerzita, Ostrava

Klíčová slova: Karvinsko, důlní činnosti, devastace, rekultivace krajiny

Key Words: The Karvina region, mining activities, devastation, reclamation of landscape

Článek se zabývá změnami krajiny na Karvinsku. Karvinsko patří z hlediska těžby uhlí k nejvýznamnějším v Evropě. Na počátku 90. let byla utlumena těžba na Ostravsku i v dalších černouhelných revírech v ČR. Podnik OKD a.s. zde v současnosti těží v 5 dolech. V posledních

25 letech se celková produkce koksovateľného a energetického uhlí tři krát snížila na necelých 9 mil. t. Dobývací prostory Dolů Karviná, Darkov, Lazy a ČSM ve Stonavě představují dnes jedinou životaschopnou oblast těžby černého uhlí v ČR. Ačkoliv jsou zde dosud zásoby kvalitního uhlí, nelze v současnosti prognózovat vývoj jeho exploatace a tím i sociální, ekonomické a environmentální důsledky. Do strategických záměrů OKD vstupuje řada faktorů, mj. klesající cena uhlí na světových trzích, krize v těžkém průmyslu, provozní náklady podniku, náklady na výkup pozemků a rekultivace aj. V těchto souvislostech lze očekávat v následujících letech další snížení produkce uhlí.

Krajina Karvinska je zatížena důlními areály s haldami, sedimentačními nádržemi, poklesy terénu i zvodněnými poklesovými kotlinami. Postupně zde bylo nasypáno 40 hald s rozlohou přes 550 ha. Haldy narušují prostředí zejména prašností, záborem půd aj. Některé z nich byly již zlikvidovány nebo rekultivovány. Hlušina se využívá k úpravám terénu a jsou ji zaváženy devastované poklesové lokality. U dolů jsou rovněž skladovány kaly z úpraven uhlí, které jsou odváděny do sedimentačních nádrží, lokalizovaných do zvodněných depresí. V 90. letech plnilo na Karvinsku tuto funkci 45 kališť (cca 500 ha). Po útlumu těžby rozloha kališť již klesá. K problémům území náleží i poklesy terénu. Poddolováním zde vznikly hluboké deprese, přičemž došlo k oglejení půd, k postupnému zvodnění poklesů a k následnému odumírání vegetace a devastaci krajiny. Před padesáti lety zaujímaly poklesy polovinu dobývacích prostorů, v současnosti zaujímají až 85 % území. Zatopené deprese pokrývají asi desetinu rozlohy. Největší deformace povrchu jsou registrovány v Karviné a Orlové, kde povrch klesl o 30-40 m (Havrlant a Krtička 2014). Poklesy zde způsobily poškození objektů, vč. komunikací a problémy s odvodněním. Příčinou devastací je používaná technologie dobývání na řízený zával. Důvody pro tuto těžbu jsou dány vysokými náklady na zakládání slojí a nedostatkem vhodného materiálu pro zakládku. Doly jsou však povinny vytvářet finanční rezervy na způsobené škody, výkupy pozemků a rekultivace.

V území došlo k rozsáhlým změnám krajiny. Od poloviny 19. století se zemědělská krajina rychle měnila v hornickou, postiženou důlní činností. Obnovení krajiny pomáhají nákladné rekultivace, které se realizují podle územních plánů. Jde o proces začínající technickou rekultivací, poté následuje dlouhotrvající proces ozelenění krajiny biologickou rekultivací, vedoucí k její celkové revitalizaci. Technickou rekultivací se upravují poklesové kotliny, kaliště, haldy, obnovují se inženýrské sítě, upravují se vodní plochy a toky. Biologické rekultivace mají různou podobu; dnes je častěji uplatňována lesnická rekultivace před zemědělskou. Využívány jsou i ekologické rekultivace, které preferují ponechání části území přírodě blízkým způsobům obnovy krajiny (Štýs 1998). Vegetace na odvalech má schopnost samo obnovy spontánní sukcesí. V posledních letech bylo na Karvinsku na rekultivace vynaloženo přes 10 mld. Kč. Od roku 2001 se realizovalo 10 rekultivačních projektů. Nyní probíhají rekultivace vysídleného území v Karviné, Orlové, Doubravě aj. V Loukách se provádí rekultivace poklesů i odvalů (100 ha). Hydrická rekultivace je zde zacílena na obnovení lužní krajiny. Kombinací hydrické a biologické rekultivace vzniká v Darkově rekreační jezero. Zdařilým příkladem rekultivace pro sportovní využití je projekt golfového areálu, který byl vybudován v Karviné na místě haldy. Rekultivační projekty tak směřují k tvorbě nové kulturní krajiny, k zlepšení životního prostředí a image hornického regionu.

Literatura:

- HAVRLANT, J., KRTIČKA, L. 2014. Reclamation of devastated landscape in the Karviná region. *Environmental & Socio-economic Studies* 2, 1- 12.
- ŠTÝS, S. 1998. *Rekultivace*, Most (MUS, a.s.), 64 s.

Perspektívy geografie na slovenských vysokých školách

Geography perspectives at Slovak universities

Jaroslav Hofierka

Ústav geografie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Košice

Kľúčové slová: geografia, geografické vzdelávanie, univerzity

Key words: geography, geography education, universities

Geografický výskum a geografické vzdelávanie na slovenských vysokých školách zaznamenali za posledných 5 rokov výrazné zmeny. Rápidny pokles záujmu o štúdium geografie vyvolal tlak na orientáciu pracovísk na vedecký výskum. Dôvodom je najmä metodika financovania vysokých škôl, ktorá zvyrazňuje finančné ohodnotenie publikácií evidovaných v databázach Web of Science a Scopus. V príspevku analyzujeme štatistické údaje z databázy Scopus za jednotlivé geografické pracoviská za roky 2013-2015, ktoré potvrdzujú tento trend. Ďalšou snahou pracovísk je záujem o rozšírenie počtu slovenských geografických časopisov evidovaných v databáze Web of Science alebo Scopus.

V príspevku preto analyzujeme citovanosť publikovaných článkov z vybraných slovenských geografických časopisov v databáze Scopus. Zároveň načrtávame ďalší vývoj geografie na slovenských vysokých školách, kde dôjde k postupnej reštrukturalizácii a profilácii jednotlivých pracovísk. Nutná je aj vyššia forma spolupráce a koordinácie najmä pri definovaní profilu absolventa geografie, je uplatnenia v praxi, ale tiež pri riešení rozsiahlejších výskumných projektov.

K princípom tvorby a slovenskému názvosloviu geomorfologických a krajinných jednotiek na slovensko-maďarskom pomedzí

On the principles of formation and Slovak nomenclature of geomorphological and landscape units in the borderland between Slovakia and Hungary

Zdenko Hochmuth, Loránt Pregi

Ústav geografie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Košice

Kľúčové slová: geomorfologické jednotky, názvoslovie, pohraničie Slovensko – Maďarsko

Key words: geomorphological units, nomenclature, borderland between Slovakia and Hungary

K iniciovaniu diskusie na vyššie uvedené tému nás podnietilo nedávne 20. výročie vyhlásenia cezhraničnej lokality Kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO: „Jaskyne Slovenského a Aggteleckého krasu“ ako aj s tým súvisiace vydanie publikácie Gaál L., Gruber P. „Domica – Baradla, jaskyňa, ktorá nás spája“ (2014). Stretli sme sa tu s názvami pre nás nezvyklými, napríklad používanie názvu „Gemersko-turniansky kras“, ktorý zahrňuje Slovenský aj Aggtelecký kras. Je sympatické, že hľadáme to čo nás s maďarskou časťou nášho najväčšieho a najznámejšieho krasového územia spája. Avšak systémy geomorfologického členenia sa v minulosti, na ktorú sa už málokto pamätá osobne, vytvárali v podmienkach hranice a jazykovej bariéry. Publikované členenia M. Pécsiho sú z r. 1967 resp. 1970 a nášho členenia Mazúr – Lukniš z r. 1978. Oživenie diskusie prebehlo v prostredí SAV v minulých rokoch, na maďarskej strane sa niečo zmenilo (Marosi a Somogyi 1990). Pri riešení konkrétnych otázok geomorfologického výskumu, kde politická hranica nemôže predstavovať žiadnu bariéru, by

sme sa mali zaujímať aj o to, čo a pod akým názvom pokračuje na druhej strane hranice, veď Slovensko predsa nie je ostrov.

Pri podrobnejšom štúdiu platného maďarského geomorfologického členenia, ktoré nie je až také komplikované ako slovenské, sme našli rôzne zaujímavé súvislosti, na ktoré v príspevku upozorníme – napríklad v slovenskom členení je na oboch stranách Slovenského krasu „Bodvianska pahorkatina“, ktorá akoby prechádzala cez Maďarsko. Tam tomu tak vôbec nie je, na západnej strane je totiž „Putnoki-dombság“ teda Putnocká pahorkatina, nasleduje dolina Bodvy (Bodva völgy) a na východe je „Cserehát“, ohraničený „Hernád völgy“ teda dolinou Hornádu. Platí to aj na úrovni nižších taxonomických jednotiek, napríklad naša Silická planina končí na hranici, za ňou pokračujú jednotky úplne iného systému. V maďarskom prostredí sa často vyskytuje na úrovni geomorfologického celku „dolina“ (völgy), u nás sa to obchádza tak, že dolina sa rozpadne na 2 svahy susediacich celkov. To je iba niekoľko príkladov nelogickostí, nad ktorými by sa bolo potrebné zamýšľať. Diskusia k prípadnej reambulácii slovenského geomorfologického členenia Slovenska sa týkala iba detailizácie vnútorných hraníc, prípadne zmeny štruktúry. Je potrebné myslieť aj na cezhraničné jednotky a ich systematické a názvoslovné korekcie. Autori sú si vedomí že v krátkom čase nie je možné na dlhodobom konzervovanom stave (napr. aj v školských učebniciach) niečo meniť, ale diskusiu považujeme za potrebnú.

Literatúra:

- PÉCSI, M., SÁRFALVI, B. 1967. Magyarország tájai és geomorfológiai körzetei. *Földrajzi Közlemény* 15. (91.), 285-304.
- MAZÚR, E., LUKNIŠ, M. 1978. Regionálne geomorfologické členenie Slovenskej socialistickej republiky. *Geografický časopis*, 30, 2, 101–125.
- MAROSI, S., SOMOGYI, S. (eds.) 1990. *Magyarország kistájainak katasztere I-II.* Magy. Budapest (Tud. Akadémia).

Vývoj chovu ošípaných v Českej a Slovenskej republike po spoločnom vstupe oboch krajín do EÚ

The development of breeding pigs in Czech and Slovak republic after the common entrance of both countries to the EU

Jakub Hradický, Antonín Věžník

Geografický ústav, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Kľúčové slová: Slovenská republika, Česká republika, Spoločná poľnohospodárska politika EÚ, chov ošípaných, živočíšna výroba, komparácia

Key words: *Slovak Republic, Czech Republic, Common Agriculture Policy of the European Union, breeding pigs, livestock products, comparison*

Cieľom príspevku je zhodnotiť dopad Spoločnej poľnohospodárskej politiky Európskej únie na vývoj chovu ošípaných v Českej a Slovenskej republike. Článok hodnotí výsledky v štátoch, ktoré už vyše 20 rokov netvorí spoločný štátny útvar, no ktoré sú zároveň interferované direktívnymi opatreniami Európskej únie. Obe krajiny tak hodnotíme vo vzájomnej komparácii či už na celoštátnej alebo na užšej regionálnej úrovni. V oboch krajinách došlo síce za sledované obdobie piatich rokov k stagnácii počtu ošípaných, ale posledné tri roky vykazujú zelené čísla. V závere by sme chceli poukázať na dôsledky, ktoré prináša pokles stavu ošípaných a jeho úzky súvis so sebestačnosťou oboch krajín v tomto odvetví živočíšnej výroby.

Publikačná činnosť geografických katedier na slovenských vysokých školách a Geografického ústavu SAV v období 2007 – 2013

Publication Activities of Geography Departments at Slovak Universities and the Institute of Geography, SAS in the Period of 2007 – 2013

Vladimír Ira, Eva Ďurišová

Geografický ústav, Slovenská akadémia vied, Bratislava

Kľúčové slová: geografické poznatky, publikácie, bibliometria, univerzity, Geografický ústav Slovenskej akadémie vied, Slovensko

Key words: geographical knowledge, publications, bibliometrics, universities, Institute of Geography of the Slovak Academy of Sciences, Slovakia

Článok sa zameriava na doplnenie ďalších informácií o geografických publikačných aktivitách analyzovaných v r. 2013 Hofierkom a Gallayom v časopise GEOGRAPHIA CASSOVIENSIS. Analýza sa zameriava na publikačnú činnosť geografických katedier na slovenských vysokých školách a publikačnú činnosť Geografického ústavu Slovenskej akadémie vied v období rokov 2007 – 2013. Poukazuje na významné rozdiely medzi jednotlivými inštitúciami merané počtom publikácií na akademického pracovníka. Napriek skutočnosti, že existuje všeobecná tendencia pripravovať články pre slovenské geografické a ďalšie vedecké periodiká, v ostatných niekoľkých rokoch môžeme pozorovať určitý nárast vysoko kvalitných publikácií v časopisoch indexovaných v bibliografických databázach SCOPUS Elsevier a Current Contents (Thomson Reuters). Umožňuje to zvýšiť prínos slovenskej geografie k medzinárodnej cirkulácii geografických poznatkov.

Príspevok bol podporený grantovou agentúrou VEGA (projekt č. 2/0082/15).

Mapovanie umbrizemí na Borskej nížine

Distribution of umbrisols in lowland Borská nížina

Marián Jenčo

Katedra fyzickej geografie a geoekológie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava

Kľúčové slová: prediktívne mapovanie pôd, geoekologická analýza

Key words: predicative soil mapping, geoecological analysis

Referenčná skupina pôd s názvom umbrizeme/umbrisols bola pôdoznancami charakterizovaná až koncom minulého storočia. Ako taká sa stala súčasťou Svetovej referenčnej bázy pre pôdy (WRB). Vyčlenenie tohto klasifikačného taxónu v rámci WRB vychádzalo zo zaradenia nenasýtených pôd s hrubým tmavým humusovým horizontom v klasifikáciách zostavených jednotlivými organizáciami alebo štátmi pod taxóny s rôznymi menami. Umbrisoly sú logickým náprotivkom černoziemí a ostatných nasýtených pôd s hrubým tmavým humusovým horizontom. To bolo príčinou ich zaradenia aj do Morfogenetického klasifikačného systému pôd Slovenska v roku 2014. K takejto inovácii však dodnes nedošlo v mnohých pôdnych klasifikačných systémoch vrátane väčšiny systémov používaných v krajinách strednej Európy. Staršie

klasifikácie na Slovensku ale i inde namiesto tohto pôdneho typu a jeho subtypov obsahovali, resp. obsahujú len charakteristiku umbrického diagnostického horizontu.

Podľa morfogenetickkej klasifikácie pôd Slovenska medzi umbrizeme zaradzujeme pôdy s tmavosfarbeným umbrickým horizontom hrubším ako 20 cm (na pevnej hornine 10 cm), s extrémne kyslou pôdnou reakciou (pH v H₂O < 5,5), pričom nasýtenosť sorpčného komplexu bázickými kationmi (NH₄⁺ acetát) je < 50 %. Obsah organického uhlíka v rozpätí 1 – 20 % hm. Pomer C_{tot} : N_{tot} je väčší ako 12. Pôdy sa vyznačujú kyprou a nelepivou konzistenciou. Preferenčným pôdotvorným substrátom je substrát pozostávajúci z kyslých sedimentov, prípadne zvetralín pevných kyslých hornín. Pre dôsledné určenie umbrizemí je teda okrem morfológických znakov vlastností pôdneho profilu nevyhnutné stanoviť aj pôdnu reakciu a nasýtenosť sorpčného komplexu pôd bázickými kationmi.

Pre umbrizeme na Slovensku je zaujímavý ich výskyt nielen vo vysokohorských polohách, ktorý môžeme považovať za prejav výškovej zonálnosti, ale aj v nížinách, kde umbrizeme predstavujú azonálny typ pôdy. Ich prirodzený výskyt je v týchto oblastiach úzko spätý so špecifickými klimatickými a hydrologickými podmienkami miest so spravidla kyslými a kypkými zvetralinami hornín, prípadne sedimentmi s dostatkom organických zvyškov bylín a opadu lístia alebo ihličia.

Špecifikácia geoeologických podmienok výskytu umbrisolov na Borskej nížine bola použitá pri ich prediktívnom mapovaní. Výsledky mapovania ukázali, že hladina podzemnej vody, ktorá sa nachádzala v hĺbke nepresahujúcej 1,5 m pod povrchom a s jej úrovňou úzko spätý porast *Molinia caerulea* agg v podrade borovicovo-dubových lesov Borskej nížiny bol spofahlivým indikátorom výskytu umbrizemí. Stanovištia takéhoto charakteru sa nachádzajú v medzidunových depresiách takmer na celom mapovanom území. Ich jednoduchá identifikácia na základe topografických podkladov a nezameniteľný habitus *Molinia caerulea* sú zárukou ich jednoduchej lokalizácie v teréne. Pokiaľ hladina podzemnej vody nebola tak blízko pod povrchom, že v procese pôdotvorenia začali prevládať glejové procesy a medzidunové depresie boli dostatočne ploché na to aby po zrážkových udalostiach nedochádzalo k vytrvalému presakovaniu vody v rámci pôdneho profilu, čo často býva sprevádzané silnejúcimi procesmi podzolizácie, boli na takýchto miestach diagnostikované rôzne subtypy umbrizemí.

Hodnotenie náchylnosti územia k zosuvom pre potreby krízového konania

Assessment of land susceptibility to landsliding with respect to requirements of disaster management

Jaromír Kolejka¹, Petr Rapant², Kateřina Batelková¹

¹ Ústav geoniky AV ČR, v.v.i., Ostrava

² Vysoká škola báňská, Technická univerzita, Ostrava

Kľúčové slová: zosuny, hodnotenie rizika, včasné varovanie

Key words: landslides, risk assessment, early warning

Hodnotenie rizikovosti územia z hľadiska náchylnosti k zosúvaniu materiálu na svahoch je jednou zo štandardných úloh aplikovanej geografie. V príspevku je demonštrovaná metodika hodnotiacej procedúry postavená na zohľadnení kľúčových faktorov prírodného prostredia, využitia krajiny a technickej infraštruktúry. Vychádza z použitia všeobecne dostupných dát o prostredí (laserový DMT, geologická mapa, mapy: vodný režim pôd, drenážna sieť, využitie plôch, cestná sieť, železničná sieť, elektrorozvodná sieť, administratívne členenie atď.), ako aj o aktuálnych podmienkach stavu prostredia – nasýtenosti vlhokou a príčných zrážkach, ktoré iniciujú zosuvy na svahoch. Metodika je koncipovaná tak, aby sa procedúra rozbehla v GIS

v okamihu, keď meteorologické radary signalizujú intenzívne zrážky nad vlhrou nasýteným územím. Vznikajúce riziko zosúvania je klasifikované do piatich rizikových tried. Najvyššie kategórie rizika v územnom priemete predstavujú lokality zvýšenej pozornosti. Ich prítomnosť v konkrétnych katastrálnych územiach je kľúčom k zostaveniu lokalizovaného a klasifikovaného varovania určeného pre zodpovednú osobu za krízové konanie v danej administratívnej jednotke. Vytipované lokality sa tak dostávajú do popredia pozornosti krízového štábu, ktorý tak začína realizovať ich monitoring trvajúci aj ďalej po období príčinných zrážok, keď najčastejšie dochádza k pohybu materiálu na svahu. Metodika bola otestovaná a verifikovaná na príklade povodia rieky Luha, ktorá v blízkosti hlavného európskeho rozvodnia v povodí hornej Odry spojuje diametrálne odlišné prírodné prostredia a kultúrne krajiny plošinatých hercýnskych pohorí Nízkeho Jeseníku, nížinnej pahorkatiny Moravskej brány a Podbeskydskej pahorkatiny flyšových Karpát. Všetky zistené zosuvy v katastrálnych územia spadajúcich pod obec Jeseník nad Odrou vznikli v najvyššej kategórii rizika zosúvania po extrémnych zrážkach v júni roku 2009.

Zostavená metodika je jedným z výstupov projektu „Scénáře podpory krizového řízení geoinformačními technologiemi“ č. VG20132015106 podporovaného Ministerstvom vnútra ČR v rámci 3. verejnej súťaže Programu bezpečnostného výskumu Českej republiky v rokoch 2010 – 2015 (BV II/2-VS).

Stopy krajiny doby Velké Moravy u Mikulčic – geografická analýza indicií

Traces of the landscape from the period of the Great Moravian empire in the vicinity of Mikulčice – geographical analysis of indices

Jaromír Kolečka, Hana Svatoňová

Katedra geografie, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Území nivy řeky Moravy v okolí Mikulčic jižně od Hodonína v Jihomoravském kraji na moravsko-slovenském pomezí představuje starou sídelní oblast, kde se v období existence Velkomoravské říše nacházelo jedno z jejích mocenských center. Toto území společně s přilehlou lokalitou v okolí Kopčan na Slovensku aspiruje na zapsání do Seznamu světového přírodního a kulturního dědictví UNESCO jako přeshraniční oblast. Území je známé archeologickými nálezy na „Valech“ nedaleko dnešních Mikulčic a stojícím kostelíkem v Kopčanech považovaném za jedinou stojící památku z velkomoravského období. Krajinu charakterizuje široká niva Moravy s četnými písčitymi vyvýšeninami – „hrůdy“, na kterých se obvykle nacházely stavby tehdejšího sídla. Ty jsou předmětem archeologického výzkumu a historického hodnocení. Z krajinářského hlediska stojí za pozornost studium tehdejší krajinné struktury, ať již přírodní (primární) anebo funkční (sekundární). Hledání indikátorů dávných krajinných struktur je námětem tohoto příspěvku. Za využití leteckých snímků z vhodných ročních období byly identifikovány deprese říčních ramen anastomozujícího vodního toku podél současné kanalizované trasy řeky Kyjovky. Ty uvádí na svých mapách Fabricius i Komenský, ovšem na spolehlivých mapách se zaměřenou topografií z období vojenských mapování již tyto útvary nejsou. Naopak pod lesními porosty jako indikátor staré drenážní sítě slouží výskyt vlhkomilné vegetace v zanesených meandrech a ramenech řeky Moravy. Tyto lokality jsou evidovány v lesnické dokumentaci území. Zdá se tedy, že tehdejší mocenské centrum se nacházelo na poměrně rozlehlém říčním ostrově obklopeném rozvětvenými vodními toky z východní i západní strany. Dlouhodobě se rovněž udržují některé lesní okraje. Analýzou starých map lze doložit jejich existenci minimálně po cca 200 let. Lze tedy předpokládat,

že tato tendence sahá i do staršího období. Složitější je identifikace cest v zájmovém území, neboť jen z nich pravděpodobně vedla po uměle navýšeném terénu. Povodňové hlíny z období od vrcholného středověku tyto nižší terénní nerovnosti překryly a o jejich průběhu se lze částečně dohadovat podle starých map s předpokladem, že tendence vedení cest je rovněž poměrně konzervativní a svádí k obnově cest po povodňovém poškození do přibližně stejné trasy. Tyto prvky starobylé krajiny byly nalezeny v zájmovém území. Jejich datování zatím nebylo provedeno a nelze je tedy jednoznačně přiřadit období existence tehdejšího mocenského centra. Pocházejí však určitě z období před prvním zákresem území do Fabriciovy mapy Moravy z 16. století.

Dosavadní výsledky výzkumu souvisejí s řešením projektu MOBILITY Slovensko č. 7AMB14SK006 a názvem "Krajinné indicie jádra Velké Moravy" podporovaném ministerstvem školství České republiky a Slovenské republiky.

Agroturistika, jediná přímá podpora turismu v Česku z EU: přibude zemědělců?

Agritourism, Only One Direct EU Support of Tourism in the Czechia: Will Increase a Number of Farmers?

Ondřej Konečný

Ústav regionálního rozvoje a veřejné správy, Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií, Mendelova univerzita, Brno

Klíčové slová: Agroturismus, cestovní ruch, projekty, Program rozvoje venkova, Česká republika
Key words: Agritourism, Tourism, Projects, Rural Development Programme, the Czech Republic

Název příspěvku s nadsázkou reaguje na skutečnost, že v rámci nového programovacího období 2014-2020 se přímá podpora cestovního ruchu v Česku zmenšila na úzkou podporu specifické formy turismu – agroturistiky coby součást Programu rozvoje venkova v ČR. Aktivita cestovního ruchu totiž nejsou v rámci jiných programů cíleně podporovány a i v rámci PRV je hlavním cílem podpory najít možnosti snížení rizik spojených s jednostranným zemědělským hospodařením, než primární uvědomění podpory cestovního ruchu jako důležitého odvětví pro stabilizaci venkovských oblastí (Jančák 2001, Spišiak 2003, Svobodová a kol. 2011). Podpora diverzifikace do turismu je však oprávněná pouze v případě, že žadatelem je tzv. zemědělský podnikatel.

Nabízí se tak otázka, zda-li tyto dva faktory nezpůsobí enormní růst agroturismu, který nemá odpovídající poptávku (Konečný 2014) a „účelového zemědělství“ tj. hledání možností, jak splnit podmínky pro získání dotace a financovat tak projekt cestovního ruchu „nezemědělským subjektem“. Autor příspěvku se snaží na tyto otázky odpovědět na základě představením dosavadních zkušeností s podporou agroturismu v Česku resp. podporou cestovního ruchu celkově v období 2007-2013. Příspěvek se opírá o geografickou analýzu projektů podpořených v rámci osy III PRV jako součást opatření diverzifikace venkova (Podpora cestovního ruchu). Jmenovitá znalost příjemce, místa realizace a účelu projektu autorovi dovoluje nastínit možné dopady a podobu využití podpory agroturismu v aktuálním období. Vyjma tohoto zdroje jsou využity statistiky vývoje počtu zemědělských subjektů provozující agroturismus ze Strukturálního šetření v zemědělství a analýza nastavení jednotlivých programů coby součásti strukturální politiky EU.

Na základě zpracování těchto zdrojů se lze domnívat, že v Česku významně vzroste počet podniků se službami v agroturismu (Busby a Rendle 2000) a schválené projekty se budou více koncentrovat v turisticky oblíbených (již navštěvovaných) oblastech Česka. Dále si autor dovoluje predikovat nárůst počtu subjektů, které přechází k modelu, kdy cestovní ruch je stěžejní částí podnikání a zemědělství je spíše doplňkovou aktivitou využitou k diferenciaci a odlišení turistického produktu. Tento přechod je dlouhodobě pozorovaný v mnoha studiích z anglosaského prostředí (Busby a Rendle 2000, Nilsson 2002). Autor příspěvku se proto domnívá, že současné nastavení podpory cestovního ruchu v Česku tento přechod urychlí.

Předkládaný příspěvek vznikl za podpory IGA FRRMS Mendelovy univerzity v Brně (Rozvoj venkovského turismu v České republice: cesta k multifunkčnímu venkovu podporovaná Evropskou Unií (6/2015)).

Literatura:

- BUSBY, G., RENDLE, S. 2000. The transition from tourism on farms to farm tourism. *Tourism management*, 21, 635-642.
- JANČÁK, V. 2001. Příspěvek ke geografickému výzkumu periferních oblastí na mikroregionální úrovni. *Geografie*, 106, 26-35.
- KONEČNÝ, O. 2014. Geographical perspectives on agritourism in the Czech Republic. *Moravian Geographical Reports*, 22, 15-23.
- NILSSON, P. A. 2002. Staying on farms: An ideological background. *Annals of Tourism Research*, 29(1), 7-24.
- SPIŠIAK, P. 2003. Agricultural production in Bratislava's sub-urban space (Pridunajsko Microregion). *AUC Geographica*, 38, 403-414
- SVOBODOVÁ, H., KONEČNÝ, O., BINEK, J., GALVASOVÁ, I., CHABIČOVSKÁ, K., HOLEČEK, J., VĚŽNÍK, A., HYNEK, A. 2011. *Synergie ve venkovském prostoru*. Brno (GaREP).

Možnosti regiónov Slovenska vo svetle súčasných teórií regionálneho rozvoja

Possibilities of regions of Slovakia in the context of contemporary theories of regional development

Pavol Korec

Katedra humánnej geografie a demografie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava

Kľúčové slová: regióny Slovenska, teórie regionálneho rozvoja, globalizácia, faktory regionálneho rozvoja, postsocialistická transformácia

Key words: regions of Slovakia, theories of regional development, globalization, factors of regional development, post-socialist transformation

Z doterajšieho vývoja regionálnej štruktúry Slovenska je zrejmé, že regionálne rozdiely, ktoré sa začali vytvárať hneď na začiatku spoločenskej transformácie po roku 1989 a v zásade získali súčasnú podobu už pred vstupom Slovenska do Európskej únie, vykazujú pomerne vysokú stabilitu v čase. Okrem rôznych iných prístupov, je dnes problematika regionálneho rozvoja čoraz častejšie študovaná vo svetle súčasných teórií regionálneho rozvoja. Predložený príspevok si kladie za cieľ ukázať možnosti, resp. limity rozvoja jednotlivých regiónov Sloven-

ska v kontexte poznatků vybraných teorií regionálního rozvoje. V příspěvku se soustředíme na poznatky především dvou teorií, teorie regionálních inovačních systémů (teorie RIS, případně i teorie "Helix Triangle") a teorie globálních produkčních sítí (teorie GPS).

Literatura:

- BLAŽEK, J. 2012. Regionální inovační systémy a globální produkční sítě: dvojí optika na zdroje konkurenceschopnosti v současném světě? *Geografie* 117, 209-233
- HAMPL, M. 2012. Hierarchické organizace v realitě: pojetí, poznávací a praktický smysl studia. *Geografie* 117, 253-265.
- RUSNÁK, J., KOREC, P. 2013. Alternativně konceptie postsocialistické transformácie. *Ekonomický časopis* 61, 396-418.

Příklady dobré praxe a jejich využití při regeneraci brownfields – teorie, praxe a návrhy opatření pro decizní sféru

Best practices examples and its use during brownfield regeneration process – theory, practice and proposals for decision making authorities

Tomáš Krejčí

Ústav geoniky AV ČR, v. v. i. – oddělení environmentální geografie, Ostrava

Klíčové slova: brownfield, regenerace, veřejná správa, dobrá praxe, Česká republika

Key words: brownfield, regeneration, public administration, best practices, Czech Republic

Příspěvek se zabývá možností využití příkladů dobré praxe (best practices) při řešení problematiky regenerace brownfields z několika různých perspektiv. V rešeršní části je nejprve věnována pozornost tomu, jakým způsobem jsou příklady dobré praxe využívány v rámci vědeckého výzkumu (např. Frantál et al. 2015, Klusáček et al. 2013 a 2014, Krejčí et al. 2014), a to i s ohledem na mezinárodní vědecké projekty jako CABERNET, TIMBRE aj. Hlavní částí příspěvku je analýza regenerovaných brownfields na základě kombinace dat dostupných z veřejných registrů v ČR a informací z rozhovorů s představiteli lokální a regionální samosprávy, které byly realizovány v rámci výzkumného projektu. Tyto rozhovory byly mj. zaměřeny na využití příkladů dobré praxe brownfields v aktivitách a jednání samosprávných autorit, což se dá považovat za jednu z výchozích fází celkového procesu regenerace nevyužívaných prostorů a objektů. Díky výše uvedené kombinaci zdrojů je tak možné věnovat pozornost aktivitám v oblasti brownfields u celkem tří různých úrovní veřejné správy – úrovní centrální (CzechInvest 2015), regionální (např. Publikace RRAJM) a municipální úrovní (Brno Brownfields 2013). Z předběžných výsledků příspěvek představuje např. základní formy, kterými jsou příklady dobré praxe prezentovány různým skupinám aktérů – kromě publikací jsou to zejména putovní výstavy (Putovní výstava projektů Libereckého kraje 2014) nebo semináře a workshopy (Regenerace brownfieldů v Jihomoravském kraji 2015). V závěru jsou potom formulována konkrétní doporučení, jejichž realizace by mohla napomoci efektivnějšímu využití příkladů dobré praxe v decizní sféře v budoucnu.

Tento příspěvek byl zpracován za podpory projektu Nové metody zefektivnění regenerace brownfields umožňující optimalizaci rozhodovacích procesů (TAČR TD020259).

Literatúra:

- Brno Brownfields 2013: [online] available from: http://www.brno.cz/fileadmin/user_upload/Podnikatel/Brownfields_2013_EN.pdf
- CzechInvest 2015: [online] available from: <http://www.czechinvest.org/priklady-regenerovanych-brownfieldu>
- FRANTÁL, B., GREER-WOOTEN, B., KLUSÁČEK, P., KREJČÍ, T., KUNC, J., MARTINÁT, S. 2015. Exploring spatial patterns of urban brownfields regeneration: The case of Brno, Czech Republic. *Cities*, 44, 9-18.
- KLUSÁČEK, P., HAVLÍČEK, M., DVOŘÁK, P., KUNC, J., MARTINÁT, S., TONEV, P. 2014. From Wasted Land to Megawatts: How to Convert Brownfields Into Solar Power Plants (the Case of the Czech Republic). *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 62, 517-528.
- KLUSÁČEK, P., KREJČÍ, T., MARTINÁT, S., KUNC, J., OSMAN, R., FRANTÁL, B. 2013. Regeneration of agricultural brownfields in the Czech Republic – case study of the Czech Republic. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelulianae Brunensis*, 61, 549-561.
- KREJČÍ, T., KLUSÁČEK, P., MARTINÁT, S., & HAVLÍČEK, M. 2014. Úvodní poznámky k výzkumu osudu cukrovarnických brownfields v České republice. *Listy Cukrovarnické a Reparské*, 130, 406-411.
- Publikace RRAJM 2015. [online] Available from: <http://www.rrajm.cz/publikace>.
- Putovní výstava projektů Libereckého kraje 2014: [online] Available at: http://www.arrnisa.cz/iware_cz/index.php?D=78
- Regenerace brownfieldů v Jihomoravském kraji 2015. RRAJM, [online] Available from: <http://rrajm.cz/seminare>

Porovnanie dvoch typov vzdialeností pri priestorovom mapovaní potravinových púští (prípadová štúdia z Petržalky)

Comparing of two distance measures in spatial mapping of food deserts (The Case of Petržalka)

František Křižan¹, Kristína Bilková¹, Peter Barlík¹, Marcel Horňák², Pavol Kita³

¹ Katedra regionálnej geografie, ochrany a plánovania krajiny, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava

² Katedra humánnej geografie a demografie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava

³ Katedra marketingu, Obchodná fakulta, Ekonomická univerzita, Bratislava

Kľúčové slová: dostupnosť potravín, potravinové púšte, vzdialenosť, GIS, Petržalka, Slovensko
Key words: food access, food deserts, distance, GIS, Petržalka, Slovakia

V ostatných dvoch dekádach sa nielen v geografickej literatúre stala populárnou téma potravinových púští. Jedným z základných indikátorov ich identifikácie a mapovania je dostupnosť veľkometrážnych predajní. Dostupnosť predajní možno merať rôznymi mierami dostupnosti aplikáciou rôznych typov vzdialeností. K najčastejšie používaným typom vzdialeností patrí euklidovská vzdialenosť a sieťová (uličná) vzdialenosť. Výber typu vzdialenosti môže viesť

k rôznym výsledkom. Cieľom tohto príspevku je porovnať rozdiely vo výsledkoch pri meraní dostupnosti vybraných predajní potravín pre centroidy rezidenčných blokov využitím rôznych mier dostupnosti a metód merania vzdialenosti v prostredí geografických informačných systémov. Výsledky analýzy potvrdili, že euklidovská vzdialenosť silne koreluje s presnejšou sieťovou (uličnou) vzdialenosťou v urbánnom prostredí na príklade Petržalky.

Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu podporeného grantom VEGA č. 1/0082/15: Špecifická časovo-priestorového správania človeka pod vplyvom spoločensko-ekonomických zmien.

Poľnohospodárske bioplynové stanice – nový hospodársky prvok vo vidieckom priestore Slovenska a Poľska

Agricultural biogas plants – new economical element in the rural areas of Slovakia and Poland

Marián Kulla¹, Justyna Chodkowska-Miszczuk², Ladislav Novotný¹

¹ Ústav geografie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Košice

² Department of Urban and Recreation Studies, Faculty of Earth Sciences, Nicolaus Copernicus University, Toruń, Poland

Kľúčové slová: poľnohospodárstvo, bioplyn, obnoviteľné zdroje energie, trvalo udržateľný rozvoj vidieka

Key words: agriculture, biogas, renewable energy sources, sustainable development of rural areas

Obnoviteľné zdroje energie sú témou, ktorá je v odbornej i vedeckej literatúre často diskutovaná v súvislosti s problematikou rozvoja vidieka. Poľnohospodárske bioplynové stanice predstavujú jednu z variant zariadení na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov. Počet i celkový výkon týchto staníc v stredoeurópskych krajinách bývalého Východného bloku zaznamenali v ostatných rokoch značný vzrast. Prezentácia sa zameriava na predstavenie okolností tohto vývoja a priestorovú distribúciu poľnohospodárskych bioplynových staníc na Slovensku a v Poľsku. Taktiež hodnotí vplyv týchto staníc na vývoj poľnohospodárskych štruktúr, najmä na zmeny oševnej plochy vybraných plodín a chov hospodárskych zvierat. Okrem analýzy štatistických dát sme význam bioplynových staníc vo vzťahu k rozvoju vidieckych oblastí skúmali aj pomocou riadených rozhovorov s predstaviteľmi bioplynových staníc v obci Buczek (Poľsko, Kujavsko-pomoranské vojvodstvo) a Rozhanovce (Slovensko, Košický kraj). Výsledky výskumu preukazujú, že dôležitým podnetom pre rozvoj výroby energie v poľnohospodárskych bioplynových staniciach tak na Slovensku ako aj v Poľsku bolo prijatie príslušného právneho rámca, ktorý odráža nariadenia vyplývajúce zo Smernice Európskeho parlamentu a Rady z 23. apríla 2009 o podpore využívania energie z obnoviteľných zdrojov energie. Štúdia taktiež potvrdzuje, že prevádza poľnohospodárskych bioplynových staníc má značný vplyv na decentralizáciu produkcie energie a vďaka pozitívnemu vplyvu na diferenciaciu poľnohospodárskej produkcie taktiež podporuje trvalo udržateľný rozvoj vidieckych oblastí v oboch skúmaných post-socialistických krajinách.

Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu podporeného grantom VEGA č. 1/0473/14: Dynamické 3-D modelovanie urbanizovanej krajiny v rôznych rozlišovacích úrovniach.

Literatúra:

Act on Renewable Energy Sources of 20 February 2015 (Official Journal of The Republic of Poland 2015, pos. 478).

- Act on the Promotion of Renewable Energy Sources and High-Efficiency Cogeneration, 2009 (Act No. 203/2009 Coll.)
- CHODKOWSKA-MISZCZUK, J., SZYMAŃSKA, D., 2013. Agricultural biogas plants – A Chance for diversification of agriculture in Poland. *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 20, 514-518.
- Directive 2009/28/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources. Available from: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32009L0028>.
- MARTINÁT, S., DVOŘÁK, P., FRANTÁL, B., KLUSÁČEK, P., KUNC, J., KULLA, M., MINTÁLOVÁ, T., NAVRÁTIL, J., VAN DER HORST, D., 2013. Spatial Consequences of Biogas Production and Agricultural Changes in the Czech Republic after EU Accession: Mutual Symbiosis, Coexistence or Parasitism? *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Geographica* 44 (2), 1-18.
- WEILAND, P., 2003. Production and Energetic Use of Biogas from Energy Crops and Wastes in Germany. *Applied Biochemistry and Biotechnology*, 109, 63–274.
- ZACHARA, F., 2013. Podporovať alebo nepodporovať budovanie bioplynových staníc na Slovensku. *Agrobioenergia – časopis Združenia pre poľnohospodársku biomasu*, 7(3), 4-5.

Národnostný a náboženský obraz Slovenska v priereze novodobých sčítaní obyvateľstva

National and Religious Image of Slovakia in an Overview of Modern Population Censuses

Dagmar Kusendová

Katedra humánnej geografie a demografie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava

Kľúčové slová: sčítanie obyvateľstva, národnostná a náboženská štruktúra, Slovensko, atlas
Key words: population census, national and religious structure, Slovakia, atlas

Tvorba atlasov má v slovenskej geografii a kartografii dlhú tradíciu. Spoločenské zmeny po novembri r. 1989 otvorili v slovenskej spoločnosti nové témy, na ktoré reagovala aj tematická atlasová tvorba, a to najmä v oblasti národnostnej a religióznej. Vzniklo viacero diel, ktoré sa venovali primárne tejto tematike (Atlas cirkví, náboženských spoločností a religiozity Slovenska 2000, Atlas Katolíckej cirkvi 2005, Historický atlas ECAV na Slovensku 2011), alebo tvorili významnú časť ich obsahu (Atlas obyvateľstva Slovenska 2006, Demografický atlas Slovenskej republiky 2014). Žiaden z nich však komplexne nezachytil geografiu národností a náboženstiev na území Slovenska v širších časových a historických súvislostiach. Vyplniť túto medzeru v poznaní sa pokúšajú dva nové encyklopedicky a vedecky orientované atlasy – Národnostný atlas Slovenska 2015 a Náboženský atlas Slovenska 2015, obidva vytvorené s podporou Ministerstva kultúry a Ministerstvom školstva Slovenskej republiky (projekt *Agentúry na podporu výskumu a vývoja Slovenskej republiky č. APVV-0018-12*) a v spolupráci s vydavateľstvom DAJAMA. Zámerom autorov bolo prispieť „k rozšíreniu poznatkov o národnostných a náboženských pomeroch Slovenska odbornej, resp. širokej verejnosti, k poznaniu presnejšieho časového a priestorového obrazu jeho národnostnej a religióznej štruktúry a snád' aj k odstráneniu niektorých predpojatostí a dezinformácií, ktoré tieto témy o obyvateľstve Slovenska v minulosti sprevádzali a snád' sprevádzajú až do súčasnosti.“ Atlasy majú rovnakú štruktúru rozdelenú do štyroch častí. Prvá časť je venovaná vývinu odborné-

ho záujmu o etnickú, resp. religióznu štruktúru obyvateľstva Slovenska, prináša základné informácie o predštatistických prameňoch, najmä o topografických lexikónoch, ktoré vznikali koncom 18. a v prvej polovici 19. storočia. Druhá časť je venovaná kartografickému zobrazeniu národnostnej (religióznej) štruktúry obyvateľstva Slovenska, obsahuje mapy s kartograficky spracovanými údajmi zo sčítaní obyvateľstva z r. 1880 (1857) až 2011, spolu 14 sčítaní v každom atlase. Tretia časť, na základe historických prameňov, právnych predpisov a zákonov i štatistických dát analyzuje národnostný (náboženský) obraz Slovenska v širšom historicko-spoločenskom a politickom rámci, časť dopĺňajú štatistické tabuľky so súbornými údajmi za všetky sledované sčítania a grafy zobrazujúce vývin oboch demografických štruktúr v priebehu takmer 140 rokov. Štvrtou časťou atlasov je štatistická príloha s výsledkami cenzov v úrovni súdobých okresov. Atlasy sú kolektívnym dielom kartografov, geografov, etnológov-etnografov a ich výstupov a výskumov v tejto oblasti. Unikátnosť atlasov spočíva v geografickej rekonštrukcii až do úrovne obcí a jednotnej vizualizácii všetkých riadnych sčítaní (s výnimkou mimoriadnych) z územia Slovenska od 2. polovice 19. storočia až po súčasnosť. Pri ich tvorbe boli aplikované postupy počítačovej tvorby máp a atlasov s využitím nástrojov a technológií GIS a databázového dizajnu. Bohatosť a rôznorodosť štatistických a ďalších textových zdrojov a mapových podkladov predurčila potrebu využitia uvedených techník a nástrojov. Autori pri tvorbe tematických máp „vsadili“ na overené mapové vyjadrovacie metódy (kartodiagramu a hustotná, resp. bodová) v obecnej, okresnej a krajskej (župnej) úrovni územného členenia.

Literatúra:

BENŽA, M. ed. 2015: *Národnostný atlas Slovenska*. Bratislava (DAJAMA).

MAJO, J. ed. 2015: *Náboženský atlas Slovenska*. Bratislava (DAJAMA).

Geografické aspekty výskumu kultúrnych pamiatok a historickej kultúrnej krajiny

Geographical aspects of the research of the cultural monuments and historical cultural landscape

Ján Lacika

Geografický ústav, Slovenská akadémia vied, Bratislava

Kľúčové slová: historická kultúrna krajina, trvalo udržateľný rozvoj, kultúrna pamiatka

Key words: historical cultural landscape, sustainable development, cultural monument

Scientific interest in cultural monuments is traditionally the domain of conservationists and historians. However, it is usually focused on certain segments of the issue, such as the artistic value, historical development, technical conditions or the need of restoration of monuments. The research is normally detached from the place and the environment of the monument. This circumstance opens space for geographically oriented research when the cultural monument is viewed at as an element of historical cultural landscape that develops in time and space. Geographical approach to research into monuments is comprehensive and it may enrich the traditional conservationist view of protection and management of the national cultural heritage.

Geographical research of a monument may make use of methodological tools applicable to a broadly conceived research of historical cultural landscape (HCL). HCL is interpreted as a type of cultural landscape produced in past in different cultural, economic and social conditions from those that form it now. Antrop (1997) refers to this type of landscape as traditional landscape and defines it as the one with obvious recognisable structure with significant natu-

ral cultural and aesthetic assets. Huba (1988) refers to cultural landscape as historical landscape structure interpreted as a specific, time-limited and spatially continuously shrinking subtype of landscape structures as a whole. He emphasises the irreversible progressive processes of reduction of historical cultural landscape and its more or less intensive transformation. In spite of it, comparatively large and complete segments of HCL with cultural monuments are still identifiable.

Cultural monuments survived transformation pressure because they were part of life of our ancestors who strived for their conservation. It is also our duty to ensure their efficient and meaningful protection by bestowing them a new function and include them into the present functional cultural landscape.

The principal aim of this research is to gather as much information as possible and data about cultural monuments in a particular territory applicable for the subsequent evaluation procedures. They are filed in evaluation records, which provide a comprehensive picture of the given monument and enable their inclusion into the transformed HCL. The first part of the record POSITION contains information about the geographical characteristics of the monument. It is of crucial importance for the identification of compact historical cultural landscape areas. The second part VALUE concentrates on all relevant pieces of knowledge about cultural, historical, artistic and aesthetic qualities of the monument and it draws from other sources and databases the same as the third part STATE which focuses on the ownership/legal and technical aspects of the monument. The methodology of evaluating records is verified in model territories containing different landscape types of Slovakia particularly the Little Carpathian viticultural landscape, mining landscape of the Štiavnicke vrchy Mts., and the hamlet landscape of the Krupinska Plateau.

Literatúra:

- ANTROP, M. 1997. The concept of traditional landscape as a base for landscape evaluation and planning. The example of Flanders Region. *Landscape and Urban Planning*, 38, 105-117.
- HUBA, M., ed. 1988. *Historické štruktúry krajiny. Ochrana prírody, odborná príloha*. Bratislava (MV SZOPK), 82 p.

Tematická presnosť vrstvy nepriepustnosti s vysokým rozlíšením z roku 2006 a 2009 na Slovensku

Thematic Accuracy of Imperviousness High Resolution Layer 2006 and 2009 in Slovakia

Andrea Lajčáková¹, Pavol Hurbánek², Konštantín Rosina¹, Martin Papčo³

¹ *Geografický ústav, Slovenská akadémia vied, Bratislava*

² *Katedra geografie, Pedagogická fakulta, Katolícka univerzita, Ružomberok*

³ *Katedra matematiky, Pedagogická fakulta, Katolícka univerzita, Ružomberok*

Kľúčové slová: vrstva nepriepustnosti s vysokým rozlíšením, tematická presnosť, validácia, chyba priradenia, chyba vynechania

Key words: *Imperviousness High Resolution Layer, thematic accuracy, validation, commission error, omission error*

Vrstva nepriepustnosti s vysokým rozlíšením, tzv. Imperviousness High Resolution Layer (IHRL), doposiaľ dostupná pre roky 2006, 2009 a 2012, predstavuje raster s rozlíšením 100 m s hodnotami pixlov 0 – 100 % reprezentujúcimi podiel nepriepustných (zastavaných)

plôch. Táto vrstva bola vytvorená s využitím mozaiky satelitných snímok IMAGE, pokrývajúcej územie takmer celej Európy, v rámci iniciatív „GMES Precursor Activities“ (pre rok 2006 ±1), „Geoland2“ (pre rok 2009 ±1) a „Copernicus Initial Operations“ (pre rok 2012 ±1), a je distribuovaná Európskou environmentálnou agentúrou (EEA) v rámci služieb pre monitorovanie krajiny programu Copernicus.

Niektoré predchádzajúce štúdie malých modelových území ukázali, že IHRL nadhodnocuje podiel nepriepustných povrchov na územiach s relatívne kompaktným (mestským) osídlením a naopak ho podhodnocuje na územiach s relatívne nekompaktným (vidieckym) osídlením. Obdobné štúdie celých krajín alebo celej Európy sú pomerne zriedkavé. Obyčajne sa pritom opierajú o využitie stratifikovanej náhodnej vzorky. Zatiaľ čo v týchto prácach je spravidla spoľahlivo odhadnutá chyba priradenia, odhad chyby vynechania s prijateľnou spoľahlivosťou, vyžadujúci veľkú jednoduchú náhodnú vzorku, v nich väčšinou chýba.

Cieľom tohto príspevku je zhodnotiť tematickú presnosť IHRL pre roky 2006 a 2009 na Slovensku pomocou vzorky 20 000 pixlov s rozlohou 100 × 100 m získanej jednoduchým náhodným výberom z celého územia Slovenska pre každý z uvedených rokov. Referenčná hodnota stupňa nepriepustnosti pre každý pixel je získaná interpretáciou nepriepustnosti povrchu pod každým zo 100 bodov rovnomerne rozmiestnených v štvorcovej sieti so vzájomnými rozstupmi 10 m v každom pixli vo vzorke, naložených na letecké ortofotosnímky z príslušného obdobia, a následným jednoduchým spočítaním tých bodov, ktoré sú v rámci interpretácie označené ako nepriepustné. Zo vzájomného porovnania hodnôt IHRL a referenčných hodnôt pre jednotlivé pixle vo vzorke sú nakoniec odvodené odhady chyby priradenia a chyby vynechania s relatívne prijateľnou spoľahlivosťou pre celé územie Slovenska tak pre každú z troch postupne publikovaných verzií IHRL 2006, ako aj pre zatiaľ jedinou dostupnú verziu IHRL 2009, a tiež pre zmenovú vrstvu IHRL 2006 2009.

Tento výskum bol podporený grantovým projektom VEGA č. 1/0275/13 „Tvorba, verifikácia a aplikácia priestorových modelov zaľudnenia a osídlenia na báze európskych služieb pre monitoring krajiny“.

Analýza domového fondu ako jedného z faktorov identity mesta

Analysis of the housing stock as one of the factors of the town's identity

Anna Máriássyová, Daniel Gurňák

Katedra regionálnej geografie, ochrany a plánovania krajiny, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava

Kľúčové slová: domový fond, identita, vek budov

Key words: housing stock, identity, age of buildings

Identita m(i)esta je v súčasnosti čoraz populárnejšou témou geografických výskumov. Jej súčasťou je nepochybne aj domový fond, ktorého špecifická architektúra býva často nosným prvkom identity. Príspevok sa zameriava na hodnotenie stavu domového fondu mesta Modra z hľadiska veku a typológie a jeho cieľom je identifikovať časti mesta s najstabilnejšou zástavbou. Zároveň sa v príspevku zaoberáme otázkou nahradzovania historickej zástavby modernými budovami, čo môže mať vplyv na zmenu vnímania mesta jeho obyvateľmi.

Príspevok vznikol v rámci riešenia grantu UK/469/2015 Výskum stability krajinných prvkov v Podmalokarpatskej kultúrnej krajine.

Využitie geoeologických prístupov vo vinohradníctve SR

Geoeological approaches in viticulture in Slovakia

Igor Matečný, Vladimír Falt'an

Katedra fyzickej geografie a geoekológie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava

Kľúčové slová: Vinohradníctvo, GIS, GPS, geoekológia

Key words: winery, GIS, GPS, geoecology

Renesancia vinohradníctva v SR viedla v poslednom období k obnove a výsadbe nových vinohradov. Pri výsadbe nových vinohradov vystupuje do popredia pojem „terroir“ – stanovištné podmienky, ktoré podmieňujú výber odrôd pre výsadbu ako, aj pôsob obhospodarovania vinohradu. Stanovenie geoekeologických podmienok – parametrov reliéfu, hodnotenie fyzikálneho a chemického stavu pôd ako aj viacročné klimatické údaje sú nevyhnutné pre správny výber lokality a odrody pri novej výsadbe. V príspevku je prezentované modelové riešenie v rámci obce Topoľčianky pre značku Chateau Topoľčianky.

Rómska otázka ako jeden z mobilizačných faktorov volebnej podpory krajnej pravice na Slovensku a v Maďarsku

Roma issue as one of the mobilizing factors of electoral support of far right in Slovakia and Hungary

Roman Mikuš, Daniel Gurňák

Katedra regionálnej geografie, ochrany a plánovania krajiny, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava

Kľúčové slová: Slovensko, Maďarsko, Krajná pravica, Rómovia

Key words: Slovakia, Hungary, Far right, Roma

Príspevok nadväzuje na naše predchádzajúce výskumy zamerané na volebnú podporu pravicového extrémizmu na Slovensku a snaží sa tento politicko-geografický fenomén predstaviť v širšom nadnárodnom kontexte. V príspevku sa zameriame najmä na vzájomnú priestorovú súvislosť prítomnosti rómskeho etnika a prípadnej zvýšenej volebnej podpory vybraných politických subjektov, ktoré môžeme na základe viacerých typických črt klasifikovať ako strany krajnej pravice. Naš výskum tak chce reagovať na často veľmi výraznú medializáciu extrémnych prejavov predstaviteľov tejto časti politického spektra, ktorí v minulosti vo svojej agende často využívali, resp. zneužívali "rómsku otázku". Naše analýzy sa zameriavajú najmä na to, ako sa toto "snaženie" predstaviteľov krajnej pravice reálne prejavilo vo volebnej podpore v regiónoch, ktorých sa "rómska otázka" najviac dotýka.

Príspevok vznikol za podpory grantu VEGA 1/1143/12 Regióny: vývoj transformácia a regionálna diferenciacia.

Problematika potravinovej bezpečnosti na mikroregionálnej úrovni (Prípadová štúdia sídel Sangrelaya a Cocalito v Hondurase)

The issue of food security at microregional level (Case study of settlements Sangrelaya and Cocalito in Honduras)

Anna Mydlová, Ladislav Tolmáči

Katedra regionálnej geografie, ochrany a plánovania krajiny, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava

Kľúčové slová: výživa, potravinová bezpečnosť, potravinový systém, Honduras

Key words: diet, food security, food system, Honduras

Potravinová bezpečnosť má svoj multidimenzionálny kontext. Hlavným aktérom potravinovej bezpečnosti je potravinový systém, ktorý vytvára rámec v prístupe k štúdiu ale aj k riešeniam tejto problematiky v regióne. Prípadová štúdia analyzuje dostupnosť a prístupnosť potravín v oblasti Sangrelaya a Cocalito v Hondurase a jej vplyv na stravovanie a výživu obyvateľov. Na základe výskumu potravinovej situácie a analýzy stravovania objasňuje fungovanie lokálneho potravinového systému. Súčasne identifikuje postupy na elimináciu nedostatku potravín kvôli ich obmedzenej dostupnosti. Výsledky výskumu dokázali, že obyvatelia obcí Sangrelaya a Cocalito trpia potravinovou neistotou v dôsledku ohrozenia priestorovej a ekonomickej dostupnosti potravín.

Štúdia vznikla v rámci riešenia grantu VEGA č. 1/1143/12: Regióny: vývoj, transformácia a diferenciácia.

Meranie rurality v regiónoch Slovenska

Measuring rurality in regions of Slovakia

Janetta Nestorová-Dická

Ústav geografie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Košice

Kľúčové slová: región, vidieckosť, index rurality

Key words: region, rurality, index of rurality

Geograficky termín vidiek/rurál je mnohokrát prisudzovaný k poľnohospodárskej krajine, pre ktorú je typická izolovanosť alebo i rozptýlený charakter osídlenia. Obyvatelia často k pojmu vidiek/rural, ako protiklad mesta/urban, jednoznačne prisudzujú miesto, ktoré je typické nízkou hustotou zaľudnenia, poľnohospodárskym využívaním či odľahlosťou od urbánnych centier.

Starnutie populácie, vzdelanie, ekonomický potenciál, životný štýl, tradície a zvyky, prístup k zdravotnej starostlivosti sú len niektoré z demografických, ekonomických či sociálnych faktorov, ktoré diferencujú rurálne a urbánne regióny (Prieto-Lara, Ocaña-Riola, 2010). Napriek poznaniu mnohých aspektov rurality, všeobecné definovanie zlyháva. Neexistuje žiaden konsenzus definície rurality/vidieka či objektívny prístup ako ho merať. Dôvod zložitosti konceptu je v jeho multidimenzionalite (Hewitt 1989, Waldorf 2006, Westeel et al. 2007, Bryden 2008, Kūle 2008, Bucholtz 2008, Gulumser, Baycan-Levent a Nijkamp 2009).

Hlavným zámerom štúdie je poukázať na rôzne metodologické prístupy merania vidieckosti/rurality v regiónoch Slovenska v súlade s multidimenzionálnym konceptom vidieka. V súlade s Copus (2003) vidiecke regióny vnímame konceptuálne na základe priestorových vlast-

ností charakteristík obyvateľstva či hustoty osídlenia, využívania územia či dostupnosti (izolovanosti) územia, a na základe nepriestorových funkčných vlastností demografických, sociálnych, kultúrnych, ekonomických či ekologických charakteristík daného regiónu (Hurbánek 2008). Cieľom štúdie nie je nájsť odpoveď na otázku, či priestor je rurálny alebo urbánny, ale aký má stupeň rurality.

V štúdiu boli použité rôzne teoreticko-metodologické prístupy multidimenzionálneho merania vidieka v regiónoch Slovenska podľa Waldorf (2006), Kralj (2009), Prieto-Lara a Ocana-Riola (2010), avšak i jednoduché jednorozmerné meranie podľa Hart (2012).

Z viacrozmerých štatistických aplikácií, cez set databáz podľa vybraných indikátorov, najvyšší stupeň rurality sa javí v regióne krajného severovýchodného Slovenska reprezentovaný okresmi Snina, Humenné, Medzilaborce, Stropkov, Svidník, Michalovce, Sobrance a južný región stredného Slovenska s okresmi ako Banská Štiavnica, Krupina, Veľký Krtíš, Lučenec, Poltár, Rimavská Sobota, Revúca a Rožňava. Ako tretí región s vysokým indexom rurality sa rysuje severný región Oravy s okresmi Námestovo a Trstená. Výsledkom skúmania je skutočnosť, že jednoduché ukazovatele (indikátory) nemôžu adekvátne zachytiť komplexnosť a multidimenzionálnosť konceptu vidieka. Potrebné je prispôbiť multidimenzionálne meranie aj podmienkam danej krajiny.

Hodnotenie testových položiek v geografickom vzdelávaní

Evaluation of test items in geographical education

Branislav Nižnanský, Rastislav Čief, Katarína Nižnanská

Katedra geografie, Pedagogická fakulta, Katolícka univerzita, Ružomberok

Kľúčové slová: fakt, pojem, proces, revidovaná taxonómia vzdelávacích cieľov, konštruktivizmus

Key words: fact, the concept, the process, the revised taxonomy of educational objectives, constructivism

Pri hodnotení testových položiek z hľadiska konceptuálnej úrovne znalostnej dimenzie revidovanej Bloomovej taxonómie sa ukázala ako zaujímavý podnet pre ďalší výskum previazanosť faktickej úrovne s konceptuálnou, ako aj závislosť dosiahnutých výsledkov pri meraní znalostí na úrovni fakt/pojem od znalostnej dimenzie "procesu (procedúry)", teda od spôsobu akým je úloha formulovaná, ako aj od spôsobu závislého od doterajších postupov merania vedomostí. V príspevku sú načrtnuté otázky aplikácie teoretických modelov taxonómie vzdelávacích cieľov v konštruktivistickom modeli geografického vzdelávania.

Genéza reliktných strží na Slovensku: stav poznania, interdisciplinárnosť výskumu, možnosti využitia

Genesis of the relic gullies in Slovakia: state of the art, interdisciplinarity of the research, options to use

Pavol Papčo

Katedra geografie, Pedagogická fakulta, Katolícka univerzita, Ružomberok

Kľúčové slová: reliktné strže, genéza, interdisciplinárnosť výskumu, medzipredmetová priezová výučba, geoturizmus

Key words: relic gullies, genesis, interdisciplinarity of the research, curricular education, geotourism

Vodná erózia (pôdy) patrí medzi závažné environmentálne problémy vo svete a rovnako to platí aj pre územie Slovenska. Väčšia pozornosť sa sústreďuje (pochopiteľne) na jej recentné prejavy, pre porozumenie koexistencie vzťahov v krajine vyúsťujúcich do akcelerovanej formy erózie je však nevyhnutný výskum aktivácie daných procesov aj v minulosti. Na Slovensku sa nachádza v početných extravilánoch obcí (i niektorých miest) veľké množstvo zalesnených reliktných strží - rozmerných výmoľov. V nemálo prípadoch ide o „oblúbené“ lokality miestnych ľudí pre vyhadzovanie rôznorodého odpadu. Paradoxne, tieto erózne formy skrývajú v sebe pozoruhodné informácie a súvislosti týkajúce sa prírodných i kultúrno-historických 4D vlastností miestnej krajiny. Vznik a vývoj reliktných strží v priestore a v čase nie je náhodný, ale je silne viazaný na výrazné zmeny – prírodné (extrémne meteorologické udalosti) či socio-ekonomické (spôsob využívania krajiny). Ich „vystopovanie“ predstavuje kľúčovú výskumnú úlohu pre komplexné poznanie procesov extrémnej vodnej erózie v dlhodobom kontexte. Zmienaná agenda zároveň interdisciplinárne spája početné vedné obory (prírodovednej i kultúrno-historickej povahy), umožňuje spoznávať lokálnu históriu vzájomnej interakcie človek – príroda, čo je využiteľné napr. v medzipredmetovej prierezovej výučbe najmä na základných školách či v rozvoji geoturizmu.

Predbežné výsledky monitoringu vybraných prameňov doliny Miglinc (Slovenský kras)

Preliminary results from monitoring of selected karst springs in Miglinc valley (Slovak karst)

Alena Petrvalská¹, Veronika Straková¹, László Palcsu², Gabriella Koltai², Martina Kováčová¹

¹ Ústav geografie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Košice

² Hertelendi Laboratory of Environmental Studies, Institute for Nuclear Research, Hungarian Academy of Sciences, Debrecen, Hungary

Kľúčové slová: hydrochémia, Jasovská planina, krasové pramene

Key words: hydrochemistry, Jasovská planina Plateau, karst springs

V doline Miglinc boli na základe ročných pozorovaní vytipované 3 pramene, ktoré sme sa rozhodli geochemicky a hydrologicky monitorovať. Zber údajov prebieha v mesačných intervaloch od apríla 2013. In situ sa monitoruje aktuálna výdatnosť prameňov, alkalinita, hodnota pH a teplota vody (resp. vzduchu). V laboratórnych podmienkach sú ďalej sledované hydrochemické údaje (Ca²⁺, SO₄²⁻, NO₂⁻, NO₃⁻, PO₄³⁻, Na⁺, K⁺, ai.), trícium a stabilné izotopy. K tomuto účelu boli zvolené pramene v rôznych nadmorských výškach a litologických podmienkach. Ide o prameň Kozia studňa v závere doliny, prameň Dvojičky (prameň II. Nad Urbárskou vyvierackou II) v strednej časti a Drienovecká vyvieracka v ústí doliny Miglinc. Prameň Drienovecká vyvieracka je hydrologicky sledovaný SHMÚ. Zároveň sa prameň hydrologicky javí odlišne od ďalších sledovaných prameňov a to nielen režimom výdatnosti, ale aj fluktuáciou chemizmu. Okrem toho bola zistená sedimentácia penovca v okolí prameňa Dvojičky, ktorého prítomnosť doposiaľ v literatúre nebola popísaná. V pozorovaní prameňov sa nám javia niekoľké zaujímavé skutočnosti. Vzhľadom na vzťah teploty vody a vzduchu je najvýraznejšia korelácia u prameňa Kozia studňa, pričom najnižšia teplota vody sa vyskytovala za najnižšej výdatnosti (blížila sa k 0,01 l/s⁻¹). Prameň sa na základe našich pozorovaní javí ako sutinový s plytkým obehom vody. Drienovec vykazuje v porovnaní s ostatnými prameňmi maximá v hodnotách pH a obsahu Ca²⁺. Počas zvýšených povodňových situácií v apríli až júni 2013 sa prietok u týchto prameňov zvýšil dvojnásobne oproti predchádzajúcim meraniam. Tieto tri pramene z hľadiska obsahu iónov môžeme klasifikovať ako pramene typu Ca-HCO₃.

Tento výskum bol podporený grantom UPJŠ VVGS-2014-177 „Porovnávacía morfológia planín východnej časti Slovenského krasu“.

Literatúra:

- PETRVALSKÁ, A., KOLTAI, G., PALCSU, L., STRAKOVÁ, V. 2014. First results of the hydrochemical monitoring of 6 springs on Jasovská plateau, Slovakia. In: *Karst without Boundaries: International Conference and Field Seminar: proceedings*: 11. – 15. jún 2014. 239 s.
- PETRVALSKÁ, A., STRAKOVÁ, V., KOVÁČOVÁ, M., PANCURÁKOVÁ, M. 2014. Súpis krasových prameňov Jasovskej planiny a príslušných častí Medzevskej pahorkatiny. *Slovenský kras: Acta Carsologica Slovaca*, 52(1), 67-90.
- PETRVALSKÁ, A., PANCURÁKOVÁ, M., KOVÁČOVÁ, M., STRAKOVÁ, V. 2013. Úvod do chemizmu vybraných krasových prameňov Jasovskej planiny (Slovenský kras). *Aragonit*, 18(1), s. 59.

Chudoba a sociálna exklúzia na Slovensku a jej riešenie prostredníctvom štrukturálnych nástrojov EÚ 2007-2013

Poverty and social exclusion in Slovakia and its solution through EU structural instruments 2007-2013

Eva Rajčáková, Angelika Švecová

Katedra regionálnej geografie, ochrany a plánovania krajiny, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava

Kľúčové slová: chudoba, sociálna exklúzia, štrukturálne nástroje EÚ

Key words: Poverty, social exclusion, EU structural instruments

Chudoba a sociálna exklúzia sa v poslednom období stávajú jedným z naliehavých celospoločenských problémov aj v členských krajinách EÚ, Slovensko nevynímajúc. Na tento prudko rozširujúci sa proces sociálnej exklúzie reaguje v programovom období 2007-2013 aj Kohézná politika EÚ v rámci národných a regionálnych programov, kde za jeden z cieľov považuje sociálnu inklúziu – proces začleňovania jednotlivcov alebo skupín obyvateľstva v stave sociálneho vylúčenia alebo potenciálne ohrozených sociálnym vylúčením. Cieľom príspevku je poukázať na okresy Slovenska najviac ohrozené chudobou a sociálnou exklúziou a na možnosti riešenia tohto problému prostredníctvom štrukturálnych nástrojov EÚ.

Príspevok vznikol za podpory grantovej schémy VEGA č. 1/1143/12 s názvom „Regióny: vývoj, transformácia a regionálna diferenciacia“

Politiky súdržnosti a podpora vzdelávania v marginalizovaných rómskych komunitách: Prípadová štúdia okresu Trebišov

Cohesion Policies and Support of Education in Marginalized Roma Communities: a Case Study of Trebišov Region

Alena Rochovská, Jozef Antoš

Katedra humánnej geografie a demografie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava

Kľúčové slová: marginalizované rómske komunity, okres Trebišov, vzdelávanie, kohézne politiky

Key words: marginalized Roma communities, region Trebišov, education, cohesion policies

Jedným z hlavných deklarovaných cieľov politik súdržnosti je v oblasti integrácie marginalizovaných rómskych komunít vzdelávanie. Podpora vzdelávania prebieha pomocou cielených finančných intervencií zo štrukturálnych a kohéznych fondov. Okres Trebišov patrí na základe výsledkov Atlasu rómskych komunít (Jurásková et al. 2004) medzi okresy s významným podielom rómskeho obyvateľstva. V článku sa na základe kvalitatívneho a kvantitatívneho výskumu v okrese Trebišov zameriavame na dve prepojené výskumné otázky: 1. Nakoľko boli intervencie vo vzdelávaní podporené z KF a ŠF cielené na komunity s najvyšším podielom MRK? 2. Nakoľko sa intervencie prejavili v zlepšenom prostredí a výsledkoch vzdelávania? V tretej časti výskumu sa zameriavame na štrukturálne bariéry ovplyvňujúce výsledky intervencií a diskutujeme niektoré možnosti pre zlepšenie výsledkov.

Príspevok vznikol v rámci riešenia grantového projektu VEGA-2/0089/15: Metodológia a hodnotenie impaktov kohéznych politik na marginalizované rómske komunity: analýza výsledkov a prognózy ďalšieho vývoja.

Literatúra:

- FILČÁK, R., ŠKOBLA, D. 2013. Another Brick in the Wall: Ghettos, Spatial Segregation and the Roma Ethnic Minority in Central and Eastern Europe. In: Duxbury et al. eds. *Rethinking Urban Inclusion. Spaces, Mobilizations, Interventions*. Coimbra (Centro de Estudos Sociais, Universidade de Coimbra), 413-428.
- FILČÁK, R., STEGER, T. 2014. Ghettos in Slovakia. Confronting Roma Social and Environmental Exclusion. *Analyse & Kritik*, 36(2), 229-250.
- HARPER, K., STEGER, T., FILČÁK, R. 2009. Environmental Justice and Roma Communities in Central and Eastern Europe. *Selected Publications of EFS Faculty, Students, and Alumni*. Paper 1, 1-32.
- JURÁSKOVÁ, M., KRIGLEROVÁ, E., RYBOVÁ, J., RADIČOVÁ, I. 2004. *Atlas rómskych komunít 2004*. Bratislava (Ministerstvo vnútra SR). Dostupné na: http://www.minv.sk/?regiony_atlas.
- MAJO, J., 2014. Niekoľko poznámok k fenoménu etnicity v súčasnej slovenskej humánnej geografii. *Acta Geographica Universitatis Comenianae*, 58(2), 149-172.
- MATLOVIČOVÁ, K., MATLOVIČ, R., MUŠINKA, A., ŽIDOVÁ, A., 2012. Rómovia na Slovensku. Základné charakteristiky Rómskej populácie na Slovensku s dôrazom na priestorové aspekty ich diferenciácie. In: Penczes, J., Radics, Z. eds. *Roma population on the peripheries of the Visegrad countries. Spatial trends and social challenges*. Debrecen (Didakt Kft.), 77-104.
- MUŠINKA A., ŠKOBLA D., HURRLE J., MATLOVIČOVÁ K., KLING J. 2014. *Atlas of Roma Communities in Slovakia 2013*. Bratislava (UNDP, Europe and the CIS, Bratislava Regional Centre), 120 p.
- ROSINSKÝ, R., ČEREŠNÍKOVÁ, M., RUSNÁKOVÁ, J. 2014. Interculture Education in Elementary Schools in Slovakia. *Proceedings of ICERI 2014*, 4401-4409.
- RUSNÁKOVÁ, J., ROCHOVSKÁ, A. 2014. Segregácia obyvateľov marginalizovaných rómskych komunít, chudoba a znevýhodnenia súvisiace s priestorovým vylúčením. *Geographia Cassoviensis* 8(2), 162-172.
- RUSNÁKOVÁ, J. et al. 2015. Subjective perception of coping by destitute Roma communities in Slovakia and the importance of education as a strategy of pulling them out of poverty. *Procedia Journal of Social and Behavioral Science* 174, 2721 – 2726.
- Štatistický úrad SR 2011. *Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011*. Bratislava (Štatistický úrad Slovenskej republiky). Dostupné na: <http://census2011.statistics.sk/tabulky.html>.

Košice ako tradičná a významná metropola bežeckého maratónu

Košice as a traditional and significant metropolis of cross-country marathon

Vladimír Slavík¹, Milan Koščo²

¹ *Katedra humánnej geografie a demografie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava*

² *Gymnázium sv. Košických mučeníkov, Košice*

Kľúčové slová: športové akcie, významné bežecké maratóny, metropoly, Košice.

Key words: sports events, significant cross-country marathons, metropolises, Košice

Rozvojom športu a športových akcií v posledných dekádach narastá potreba skúmania aj geografických aspektov týchto aktivít. V poslednom období pribúda viacero prác analyzujúcich významné športové akcie. Ich dynamický rozvoj v 2. polovici 20. storočia podporili viaceré faktory vývoja spoločnosti, ktoré umožnili a urýchlili expanziu športových akcií do celého sveta. K najvýznamnejším faktorom sa podľa renomovaných autorov zaraďujú predovšetkým globalizácia a komercializácia, rýchly rozvoj športu podporili aj internacionalizácia ekonomických aktivít, prudká expanzia komunikačných prostriedkov, lepšie možnosti mobility obyvateľstva.

K významným športovým akciám, ktorá sa konajú pravidelne každý rok a ktoré doslova dobyli svetové metropoly, sú bežecké maratóny. Po vzore Newyorského maratónu sa od osemdesiatych rokov rozširovala postupne sieť bežeckých maratónov do mnohých svetových metropol a vo viacerých sa stali obľúbenými, masovo navštevovanými a mediálne sledovanými akciami.

Medzinárodný maratón mieru (MMM) je stále najvýznamnejšou športovou akciou v metropole východného Slovenska v Košiciach a patrí k najvýznamnejším pravidelným športovým akciám poriadaným v Slovenskej republike. Je najstarším bežeckým maratónom v Európe a tretím najstarším vo svete (najstarší je Bostonský – 1897).

Cieľom príspevku bude stručná rekapitulácia doterajšieho vývoja MMM, vývojových trendov v organizácii, lokalizácii trate, kategóriách ako aj počtu účastníkov (tak slovenských ako aj zahraničných). V súčasnom konkurenčnom boji metropol pri organizácii športových podujatí a teda aj bežeckých maratónov je dôležitá pozícia v sledovaných rebríčkoch podľa vybraných parametrov. Košický maratón porovnáme v sieti súčasných bežeckých maratónov v Slovenskej republike, ako aj s najvýznamnejšími európskymi a svetovými TOP maratónmi.

V roku 2016 budú Košice európskym mestom športu. Po získaní titulu Európske hlavné mesto kultúry je to ďalší úspech tejto našej metropoly. Treba osobitne zdôrazniť, že hlavným tromfom pri nominácii Košíc bol jednoznačne Medzinárodný maratón mieru. Košice ako prvé mesto Slovenskej republiky dostali takéto ocenenie. Pre porovnanie v Českej republike tento titul mali už tri mestá a hlavné mesto Praha bude v budúcom roku dokonca európskym hlavným mestom športu.

Príspevok bol riešený v rámci Projektu VEGA č. 1/0391/15: Mestské aglomerácie v Slovenskej republike.

Možnosti využitia geochemie pri geomorfologickom výskume krasových území (na príklade východnej časti Slovenského krasu)

Possibilities of using geochemistry in geomorphological research of karst area (case study Slovak karst – eastern part)

Imrich Sládek

Katedra geológie a paleontológie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava

Kľúčové slová: geochemia, krasová geomorfológia, krasový reliéf, krasovatenie, Slovenský kras

Key words: geochemistry, karst geomorphology, karst georelief, karstification, Slovak karst

Kras predstavuje špecifický typ reliéfu, ktorý vzniká na horninách, ktoré majú schopnosť krasovatieť. Kvalitu procesu krasovatenia podmieňuje kvalita krasovej horniny a vody, ktorá horninu rozpúšťa. Tieto dva faktory možno študovať metódami analytickej geochemie. Príspevok prináša príklad použitia niektorých metód používaných predovšetkým pri analýze hornín, ale uvádza tiež aj niektoré metódy analýzy vôd. Tieto metódy boli aplikované pri výskume chemických procesov v krasovej krajine vo východnej časti Slovenského krasu, predovšetkým na Jasovskej planine.

Metódy analýzy hornín boli zamerané na stanovenie obsahu vápnika a horčíka. Použité boli tak kvantitatívne analytické metódy, ako aj inštrumentálne metódy. Vápnik bol stanovovaný metódou odmernej analýzy (titrácie), zatiaľ čo horčík metódou atómovej absorpčnej spektroskopie (AAS). Použitie AAS je výhodné pri stanovovaní prvkov, ktorých obsah vo vzorke je malý, naproti tomu odmerná analýza je vhodná na stanovenie prvkov s vysokým obsahom v analyzovanej vzorke. V rámci výskumu bolo analyzovaných 10 vzoriek vápenca, u ktorých sme predpokladali vysoký obsah CaCO₃ a nízky obsah MgCO₃. Obidva predpoklady naše analýzy potvrdili. Z toho vyplýva, že dané vápence majú pomerne vysokú schopnosť krasovatieť.

Okrem hornín je významnou analýza krasovej vody, pri ktorej sa zisťuje predovšetkým celkový chemizmus, pH a agresívny CO₂. Kombinácia chemickej analýzy hornín a krasových vôd môže prispieť k exaktnejšiemu poznaniu procesov krasovatenia v uvedenej oblasti.

Tento príspevok vznikol na základe riešenia diplomovej práce autora, ktorej vedúcim bol doc. RNDr. Zdenko Hochmuth, CSc. Za jeho odborné vedenie mu patrí poďakovanie. Ďalej ďakujem RNDr. Františkovi Kaľavskému z Ústavu chemických vied PF UPJŠ v Košiciach za pomoc pri laboratórnych analýzach, a tiež RNDr. Alene Petrvalskej, PhD. z Ústavu geografie PF UPJŠ v Košiciach za neformálne konzultácie.

Literatúra:

- HOCHMUTH, Z., VADELOVÁ, I. 2010. Výskum kvantitatívnych aspektov povrchovej korózie krasových hornín v Slovenskom raji a Slovenskom krase. *Slovenský kras* 48(2), 241-251.
- JAKÁL, J. 2005. Vlastnosti geologickej štruktúry a ich odraz v usmernení procesov krasovatenia. *Geomorphologia Slovaca* 5(2), 16-22.
- KOŠÍK, M., TULIS, J. 1988. Laboratórny výskum v speleológii. *Slovenský kras* 26, Osveta, Martin, 145-158.
- PETRVALSKÁ, A., PANCURÁKOVÁ, M., KOVÁČOVÁ, M., STRAKOVÁ, V. 2013. Úvod do chemizmu vybraných krasových prameňov Jasovskej planiny (Slovenský kras). *Aragonit* 18/1, s. 59.
- SLÁDEK, I. 2012. Charakter karbonatickej sedimentácie v horninách silicika a turnaika Slovenského krasu. *Diplomová práca*, Košice (Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach), 91 s.
- SLÁDEK, I. 2013. Vplyv chemickej čistoty vápencov Slovenského krasu na proces krasovatenia. *Mineralia Slovaca* 45(4), *Geovestník*, s. 19.
- SLÁDEK, I. 2014. Predbežné výsledky výskumu vplyvu obsahu dolomitovej zložky vo vápencoch východnej časti Slovenského krasu na proces krasovej korózie. *Geographia Cassoviensis*, 8(2), 173-180.
- ŠPAČKOVÁ, A. et al. 1981. *Chemická analýza v geológii*. Praha (Ústřední ústav geologický), 96 s.

Zadlženie a finančná stabilita miest a obcí na Slovensku v rokoch 2009-2014

Indebtedness and financial stability of local self-government in Slovakia 2009-2014

Andrej Sopkuliak

Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Prírodovedecká fakulta, Ostravská univerzita, Ostrava

Kľúčové slová: zadlženosť, finančná stabilita, miestna samospráva

Key words: indebtedness, financial stability, local self-government

Otázky financovania miestnej samosprávy sú neustále aktuálnou témou (Baber et al., 2013). Finančná decentralizácia priniesla so sebou potrebu sledovať hospodárenie miest a obcí, pretože jej zadlžovanie sa priamo premieta do výsledkov verejných financií v národnom meradle (Dafflon ed., 2002). V tejto oblasti sa môžeme stretnúť s empirickými štúdiami z viacerých krajín, napr. z Belgicka (Ashworth, 2005), Španielska (Benito a Bastida, 2004) alebo Švajčiarska (Feld et al., 2011). Autonómia vo financovaní je spojená s rizikami, ktoré viedli k obmedzovaniu miestnej samosprávy v oblasti rozpočtovania a zadlžovania aj na Slovensku. Obce sú povinné hospodáriť s prebytkovým, alebo vyrovnaným rozpočtom a zveľaďovať svoj majetok. Napriek tomuto obmedzeniu existujú ojedinelé prípady obcí, ktoré tieto kritériá nespĺňajú. Hoci celkový objem majetku obcí má mierne rastúcu tendenciu, zvyšujú sa predovšetkým záväzky obcí a vlastné imanie zostáva relatívne stabilné. Veľké riziko predovšetkým pre menšie samosprávy predstavuje prehnané čerpanie návratných zdrojov financovania, napr. v podobe úverov, ktoré zvyšuje ich celkový dlh. Celkový dlh miestnej samosprávy dosiahol najvyššiu hodnotu v roku 2010, kedy sa blížil k jednej miliarde eur. Od tohto roku sa jeho úroveň znižuje, čo korešponduje aj so znižujúcim sa objemom prijatých úverov, pôžičiek a návratných finančných výpomocí. Neschopnosť platiť za prijaté záväzky zo strany niektorých obcí, ktoré prešli do nútenej správy, viedla k legislatívnemu obmedzeniu. Podľa tohto obmedzenia môže obec na plnenie svojich úloh prijať návratné zdroje financovania, len ak celková suma dlhu obce neprekročí 60 % skutočných bežných príjmov predchádzajúceho rozpočtového roka a suma ročných splátok návratných zdrojov financovania vrátane úhrady výnosov neprekročí 25 % skutočných bežných príjmov predchádzajúceho rozpočtového roka (Zákon NR SR č. 583/2004 Z. z.). Cieľom príspevku je prezentovať aktuálnu situáciu a vývoj v zadlžovaní a finančnej stabilite v priestorovej perspektíve. Dôležité je upozorniť na obce, ktorých financie sa pohybujú v rizikovej oblasti, pričom v budúcnosti môžu viesť k vážnym problémom spojeným až s nútenou správou. Finančná stabilita miestnej samosprávy je hodnotená prostredníctvom niekoľkých indikátorov ako je základná bilancia, dlhová služba, čistý majetok a celkový dlh na obyvateľa. V oblasti zadlžovania sa dlhodobo najhoršie darí mestskej časti Bratislavy Devínu. Pomerne vysokú úroveň zadlženia na obyvateľa má aj mesto Žilina.

Literatúra:

- ASHWORTH, J., GEYS, B., HEYNDELS, B. 2005. Government weakness and local public debt development in flemish municipalities. *International tax and public finance*, 12, 395-422.
- BABER, W. R., GORE, A. K., RICH, K. T., ZHANG, J. X. 2013. Accounting restatements, governance and municipal debt financing. *Journal of Accounting and Economics*, 56, 212-227.
- BENITO B., BASTIDA F. 2004. The Determinants of the municipal debt policy in Spain. *Journal of public budgeting, accounting and financial management*, 16, 492-525.

- DAFFLON, B. ed. 2002. *Local Public Finance in Europe: Balancing the Budget and Controlling Debt (Studies in Fiscal Federalism and State-Local Finance Series)*. Cheltenham/Northampton (Edward Elgar Pub.), 350 p.
- FELD, L. P., KIRCHGÄSSNER, G., SCHALTEGGER, CH. A. 2011. Municipal debt in Switzerland: new empirical results. *Public choice*, 149, 49-64.
- Zákon NR SR o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy č. 583/2004 Z. z.

Využití QR kódu ve výuce geografie

Use of QR code in the teaching of geography

Hana Svobodová, Eduard Hofmann, Ivona Kejíková, Radek Durna, Arnošt Dubový

Katedra geografie, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Klíčové slová: QR kód, výuka geografie, terénní výuka, ICT technologie, Brno

Key words: QR code, geography teaching, field work, ICT technology, Brno city

Do výuky geografie neustále pronikají nové technologie, které je nezbytné ve výuce využívat, aby současná geografie neztrácela kontakt s žáky, kteří tyto technologie používají v běžném životě. To klade vysoké nároky nejen na techniku, ale také na znalosti a dovednosti učitele tyto technologie využívat ve výuce. Jak ukazují některé studie, je chytrý mobilní telefon nebo tablet s vhodně využitými aplikacemi velmi silným výukovým nástrojem a měl by být zahrnut do výuky na všech stupních škol. Článek si klade za cíl představit možnost využití tabletu či chytrého mobilního telefonu ve výuce geografie, konkrétně v terénní výuce podle dánského konceptu BOYD (bring your own device). Konkrétně bude představena možnost využití QR kódu při realizaci terénní výuky.

Na katedře geografie PdF MU byla připravena terénní výuka ve městě Brně, která měla formou soutěže s QR kódy seznámit studenty nižších ročníků s prostředím a dopravní obsluhovaností města, zahrnout do výuky pohyb a rovněž ukázat možnosti využití moderních technologií – chytrého mobilního telefonu – ve výuce (GPS tracker, čtečka QR kódu, kompas, fotoaparát a další aplikace, které má téměř každý student ve svém mobilním telefonu). Příspěvek detailně popisuje jednotlivé fáze této formy terénní výuky včetně zpětné vazby studentů.

Hazard a veřejný prostor: zkušenosti českých starostů

Gambling and public space: experiences of Czech mayors

Zdeněk Szczyrba, Irena Smolová, David Fiedor

Katedra geografie, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Palackého, Olomouc

Klíčové slová: Česká republika, hazard, regulace, rozpočty obcí

Key words: Czech Republic, gambling, regulation, municipalities' budgets

Gambling belongs among the most profitable economic sectors. Despite this, it is not generally supported by the public, although the situation differs from country to country. Undoubtedly, the gambling negatively influences the human health in connection with addiction to gambling. Many studies claim mainly the harmful impact of electronic gambling machines (EGMs) (Fisher and Griffiths 1995, Dowling, Smith, and Thomas 2005). During the transformation period after 1989, Czech Republic has become one of the top ranked countries

with the highest penetration of EGMs per capita in the world (Mravčík et al. 2014, Szczyrba et al. 2015). The government's liberal approach to gambling has been changing recently. The most important amendment of the "Lottery Act" was that of 2011 (effective from January 1st, 2012), which empowered the municipalities to regulate gambling in their territories and gambling has finally become subject to taxation, i.e. the operators are no longer exempt from paying corporate income tax (Szczyrba et al. 2015). On the other hand it brings much more money to municipalities' budgets, which is connected with a dilemma whether to ban gambling and lose (in many cases rather significant) part of the tax revenues or tolerate it.

During the time from June to August 2014 the survey of economic impact of gambling on municipalities in the Czech Republic was realized. The method used for the survey was an electronic questionnaire (method CAWI, Computer Assisted Web Interviewing (Cocco and Tuzzi 2013)), the respondents were the mayors of all Czech municipalities (more than 6,200) and almost one fifth of them answered. The questionnaire was determined for three different categories of municipalities according to their experience with gambling. The results of the survey confirm that gambling is mainly connected with more populated towns. Moreover, mayors especially from bigger cities suggested that there are a little bit depend on the gambling incomes because they do not have any other possibility to replace the income from gambling industry by anything else.

Literature:

- COCCO, M., TUZZI, A. 2013. New data collection modes for surveys: a comparative analysis of the influence of survey mode on question-wording effects. *Quality & Quantity*, 47, 3135-3152.
- DOWLING, N., SMITH, D., TRANG T. 2005. Electronic gaming machines: are they the 'crack-cocaine' of gambling? *Addiction*, 100, 33-45.
- FISHER, S., GRIFFITHS, M. 1995. Current trends in slot machine gambling: Research and policy issues. *Journal of Gambling Studies*, 11, 239-247.
- MRAVČÍK, V., ČERNÝ, J., LEŠTINOVÁ, Z., CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., LICEHAMMEROVÁ, Š., ZIEGLER, A., KOCAREVOVÁ, V. 2014. *Hazardní hraní v České republice a jeho dopady*. Praha (Úřad vlády České republiky), 222 p.
- SZCZYRBA, Z., MRAVČÍK, V., FIEDOR, D., ČERNÝ, J., SMOLOVÁ, I. 2015. Gambling in the Czech Republic. *Addiction*, 110, 1076-1081.

Programové období EU 2014-2020 jako katalyzátor prostorových analýz metropolitních oblastí (na příkladu Brněnské metropolitní oblasti)

EU programming period 2014-2020 as a catalyst for spatial analysis of metropolitan areas (on example of Brno metropolitan area)

Petr Šašinka, Zdeněk Dvořák, Petr Tonev

Katedra regionální ekonomie a správy, Ekonomicko-správní fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Klíčové slová: metropolitní oblast, Brno, nástroj ITI

Key words: metropolitan area, Brno, ITI tool

V regionálním rozvoji postsocialistických zemí hrají v současnosti metropolitní oblasti (jako funkční městské regiony) podstatně větší roli, než tomu bylo v minulosti – města jsou oproti minulosti více provázána se svým zázemím a závisejí na něm – pól růstu se dekoncentruje od

měst samotných k metropolitním oblastem a aglomerační výhody se dostávají čím dál více do popředí. To vše za působení specifík z období socialismu; v případě ČR šlo o prohloubení geografické nerovnoměrnosti osídlení a střediskové hierarchie, koncentraci obyvatelstva do oblastí těžkého průmyslu, či zpomalování rozvoje největších center v republice a následný úbytek obyvatelstva v zázemí větších měst (HAMPL, 2005). Tato specifika upozadila procesy utváření přirozených funkčních městských regionů (ČERMÁK a kol., 2009). Ty se začaly utvářet až v období transformace sice se zpožděním oproti západním zemím, ale o to bouřlivěji (MUSIL, 2003). Po roce 1989 pak dochází k postupnému návratu do přirozené vývojové trajektorie, která probíhala v západní části Evropy. Devadesátá léta tak lze charakterizovat postupným nástupem dekoncentrace obyvatelstva do zázemí větších měst (jako jeden z průvodních jevů suburbanizačních tendencí), což mělo za následek zvětšování metropolitních oblastí.

Tato poměrně nově vzniklá situace vyžaduje mj. značné nároky na soubor relevantních prostorových analýz na úrovni metropolitních oblastí, což umožní vhodnější zacílení regionální/metropolitní politiky z úrovně veřejné správy. Toto je však ve středoevropském/českém prostoru dosud ojedinělým jevem.

Po roce 1989 se sice postupně objevovaly určité snahy o vymezení metropolitních oblastí a detailnější prostorové analýzy tohoto prostoru, nicméně jako relevantní lze v případě brněnské metropolitní oblasti zmínit až vymezení, které zpracoval MULÍČEK a kol. (2013) a následnou socioekonomickou analýzu tohoto území (BURJANEK, 2014).

Zpracování výše uvedených studií bylo katalyzováno ze strany Evropské unie, kdy v novém programovém období 2014-2020 existuje významný tlak na podporu měst a městských oblastí jako center růstu, kde se koncentrují ekonomické aktivity, ale i celá řada sociálních a environmentálních problémů. EU tak dala nepřímo prostřednictvím nového nástroje integrovaných územních investic (ITI) impuls k hlubším prostorovým analýzám a jistým způsobem započala proces postupné institucionalizace metropolitních oblastí nejen v České republice, ale i celém postsocialistickém prostoru.

Literatúra:

- BURJANEK, A. 2014. Sociodemografická analýza Brněnské metropolitní oblasti: *Analýza dat SLDB 2011*. Dostupné z: <http://1url.cz/bYgs>.
- ČERMÁK, Z., HAMPL, M., MÜLLER, J. 2009. Současné tendence vývoje obyvatelstva metropolitních areálů v Česku: dochází k významnému obratu? *Geografie. Sborník ČGS*. 2009, 114, 37-51.
- HAMPL, M. 2005. *Geografická organizace společnosti v České republice: Transformační procesy a jejich obecný kontext*. Praha (Univerzita Karlova), 147 s.
- MULÍČEK, O. a kol. 2013. *Vymezení funkčního území Brněnské metropolitní oblasti*. Dostupné z: <http://1url.cz/HYgk>.
- MUSIL, J. 2003. Proměny urbánní sociologie ve Spojených Státech a v Evropě 1950 – 2000. *Sociologický časopis*, 39(2), 137-167.

Spokojenost obyvatel s bydlením ve velkých městech Olomouckého kraje

Residential satisfaction of inhabitants in big cities of Olomouc region

Petr Šimáček

Katedra geografie, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Palackého, Olomouc

Klíčové slová: spokojenost s bydlením, percepce, Olomoucký kraj
Key words: residential satisfaction, perception, Olomouc Region

Percepcí spokojenosti obyvatel v oblasti bydlení se v rámci svých výzkumů věnovalo více autorů. Ze zahraničních lze jmenovat např. práci Herferta et al. (2013), kteří se zabývali možností přestěhování ve vztahu ke spokojenosti s úrovní bydlení na velkých sídlištích v zemích střední a východní Evropy. Ze slovenských autorů lze uvést např. Korce a Smatanovou (1999), kteří se snažili hodnotit bratislavské městské části z pohledu atraktivity k bydlení. Z šetření provedených ve městech na území České republiky lze jmenovat např. článek Temelové et al. (2010) věnující se spokojenosti s bydlením pražských seniorů nebo článek Vaníčka a Buzu (2003) zkoumající spokojenost s bydlením v souvislosti s charakterem zástavby na příkladu jihočeských měst Tábor a Sezimovo Ústí. Předkládaný příspěvek se zaměřuje na prezentaci výsledků šetření mezi obyvateli čtyř největších měst Olomouckého kraje (Olomouc, Prostějov, Přerov a Šumperk). Snaží se zodpovědět hlavní výzkumnou otázku, zda se liší vnímání bydlení, potažmo obytného prostředí mezi obyvateli zkoumaných měst. Částečně tak navazuje na již realizované výzkumy (Fňukal, Szczyrba 2004; Polednová 2004). Mezi nejvýznamnější zjištění lze řadit dlouhodobě hůře vnímanou situaci v Přerově, která se mimo jiné odrazila ve velmi vysokém podílu respondentů deklarujících úvahy o stěhování zcela mimo město a i jeho zázemí. Také snížení hodnoty podílu těch, kteří by uvažovali o stěhování, naznačuje oproti roku 2004 kvalitativní posun k lepšímu z hlediska obytného prostředí studovaných měst. Z hlediska hledání příčin uvedeného posunu ve vnímání bydlení či obytného prostředí zkoumaných měst lze usuzovat na kombinaci více faktorů. V první řadě je to současná ekonomická situace obyvatelstva, která ovlivňuje rozhodnutí obyvatel v realizaci svých potřeb a přání v oblasti jejich bydlení. Dalším faktorem je mnoho uskutečněných projektů na regeneraci obytného prostředí. V neposlední řadě se projevuje také postupné zkvalitňování bytového fondu skrze novou bytovou výstavbu, která je zejména v Olomouci velmi zásadním a v určitých případech přímo určujícím elementem územního rozvoje. To se následně promítá i do hodnocení spokojenosti rezidentů se svým obytným prostředím.

Příspěvek je podpořen projektem IGA_PrF_2015_006 Geografické struktury a interakce: analýza a modelování organizace prostoru.

Literatura:

- FŇUKAL, M., SZCZYRBA, Z. 2004. Bydlení a životní prostor ve městech – sociogeografický výzkum Katedry geografie PřF Univerzity Palackého v Olomouci. In: Fňukal, M., Szczyrba, Z. eds. *Bydlení – nové formy a dimenze*. Olomouc (Přírodovědecká fakulta UP v Olomouci), 79-85.
- HERFERT, G., NEUGEBAUER, C. S., SMIGIEL, CH. 2013. Living In Residential Satisfaction? Insights From Large-Scale Housing Estates in Central And Eastern Europe. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 104(1), 57-74.
- KOREC, P., SMATANOVÁ, E. 1999. Perception of housing quarters quality in Bratislava by its inhabitants. *AFRNUC, Geographica Supplementum*, 223-234.
- POLEDNOVÁ, L. 2004. Bydlení jako výraz sociálně ekonomické diferenciacie na území velkého města (na příkladu Olomouce). *Diplomová práce*. Olomouc (Přírodovědecká fakulta UP v Olomouci).
- TEMELOVÁ, J., DVOŘÁKOVÁ, N., SLEZÁKOVÁ, A. 2010. Rezidenční spokojenost seniorů v proměňujících se čtvrtích Prahy. *Sociální studia*, 7(3), 95-113.
- VANÍČEK, J., BUZU, D. 2003. Jak ovlivňuje charakter zástavby spokojenost lidí s bydlením. *Urbanismus a územní rozvoj*, 1, 36-40.

Zmeny Medzinárodnej charty geografického vzdelávania

Changes to the International Charter on Geographical Education

Ladislav Tolmáči

Katedra regionálnej geografie, ochrany a plánovania krajiny, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava

Kľúčové slová: Medzinárodná charta geografického vzdelávania, výučba geografie na Slovensku

Key words: International Charter on Geographical Education, geography education in Slovakia

V súčasnom období rezonuje na poli geografickej edukácie pálčivá otázka zmien Medzinárodnej charty geografického vzdelávania. V súvislosti s týmto fenoménom analyzujeme jej možné dopady na geografické vzdelávanie na Slovensku. Charakterizujú sa najmä potenciálne efekty na základné dokumenty geografickej edukácie: Štátny vzdelávací program s aspektmi na úrovne základných, stredných ale aj vysokých škôl.

Analýza a hodnotenie zmien krajinej štruktúry Demänovskej doliny v závislosti na rozvoji cestovného ruchu

Analysis and evaluation of landscape structure changes of the Demänová Valley depending on development of tourism

Ivana Tomčíková, Iveta Rakytová

Katedra geografie, Pedagogická fakulta, Katolícka univerzita, Ružomberok

Kľúčové slová: štruktúra krajiny, Demänovská dolina, cestovný ruch, ochrana prírody

Key words: structure of landscape, the Demänová Valley, tourism, nature conservation

Na Slovensku sa väčšina významných stredísk zimného turizmu nachádza v národných parkoch a chránených krajinných oblastiach. Cieľom príspevku je poukázať na konflikt medzi ochranou prírody v štátnom chránenom prostredí a tlakom cestovného ruchu reprezentovaného súkromným sektorom. Modelovým územím je Demänovská dolina, najmä rekreačné stredisko Jasná Nízke Tatry, presnejšie jeho severná časť Jasná Chopok sever, ktorá leží v tejto doline. Stredisko sa nachádza v Národnom parku Nízke Tatry a počas ostatných 10 rokov sa stalo najväčším strediskom cestovného ruchu na Slovensku práve príchodom významného súkromného investora.

V príspevku sme zhodnotili zmeny štruktúry krajiny v Demänovskej doline od roku 1949, kedy bol do prevádzky uvedený prvý úsek lanovky na Chopok, až po súčasnosť. Porovnali sme historické letecké snímky z roku 1949 v mierke 1:25 000 a ortofotomapy z rokov 2007 a 2013 v mierke 1:5 000, ktoré sme aktualizovali terénnym prieskumom realizovaným v rokoch 2014 a 2015. Porovnaním máp sme zistili, že zmeny štruktúry krajiny sa prejavili najmä budovaním lanoviek a ich staníc, zjazdoviek, ubytovacích a stravovacích zariadení a parkovísk. Možno konštatovať, že nad hornou hranicou lesa sa vplyv aktivít spojených s cestovným ruchom neprejavuje výraznými zmenami krajinej pokrývky. Vyskytuje sa tu kosodrevina a nedošlo tu k jej výraznému výrubu za účelom vytvorenia zjazdovky, lebo lyžovanie je tu možné len v prípade dostatočne vysokej snehovej pokrývky, ktorá kosodrevinu prekryje. Najvýraznejšiu deštrukciu možno pozorovať v okolí stanice lanovky Luková (1670 m n. m.) a Priehyba (1380 m n. m.) z dôvodu výstavby staníc lanoviek. Deštrukciu a zošľapávanie okoli-

tej vegetácie spôsobujú skôr turisti počas letnej sezóny, ktorý si skracujú cestu a chodia mimo turistických chodníkov. To pri strmom sklone svahu vo vysokohorských polohách spôsobuje eróziu pôdy.

Naopak, najvýraznejšie zmeny boli zaznamenané pod hornou hranicou lesa a súviseli jednak s budovaním materiálno-technickej základne cestovného ruchu, ale aj s úpravou a prípravou terénu (odlesnenie, umelé zatrávenie lyžiarskych zjazdových tratí, atď.), ako aj s deštruktívnymi procesmi (vodná a antropogénne indikovaná erózia na zjazdových tratiach, v okolí turistických chodníkov a zariadení cestovného ruchu), ktoré so sebou návštevnosť prináša. Samotné zjazdové lyžovanie a snowboarding nevykazuje výrazný deštruktívny charakter na pôdne prostredie a vegetačnú pokrývku, no väčší negatívny dopad má úprava zjazdových tratí pomocou pásových motorových vozidiel a umelé zasnežovanie zjazdových tratí (zvýšenie tepelnej vodivosti pôdy, nedostatočná výmena kyslíka medzi pôdnym prostredím a atmosférou z dôvodu utlačenia snehovej pokrývky, nadmerné prevlhčenie povrchových vrstiev pôdy, zvýšená náchylnosť na eróziu pôdy, skracovanie vegetačného obdobia). Výraznejší vplyv má však letná turistika, kedy sú lyžiarske trate využívané pešími turistami a v poslednom období aj jazda na bicykloch.

Výrazný zásah do štruktúry krajiny mala aj stavebná činnosť - výstavba a rekonštrukcia stĺpov lanoviek, výkopy pre elektrické vedenia, výstavba vodovodu, kanalizácie, atď. V čase výstavby Funitelu v rokoch 2011 a 2012 boli vybudované nespevnené cesty pre autá a stavebné stroje až na vrchol Chopku, ktoré dnes slúžia ako turistické chodníky a v zime ako súčasťou zjazdových tratí.

Príspevok je súčasťou grantového projektu VEGA č. 2/0038/14.

Obvyklý vs. trvalý pobyt v České republice a ve městě Uherské Hradiště – případová studie

Usual vs. Permanent Residence in the Czech Republic and in Uherské Hradiště – Case Study

Václav Toušek¹, Robert Šanda²

¹ *Katedra geografie, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Palackého, Olomouc*

² *Český statistický úřad, Praha*

Klíčové slova: obyvatelstvo, Česko, Uherské Hradiště, sčítání lidu, obvyklý pobyt

Key words: *population, Czech Republic, Uherské population and housing census, usual residence*

Při sčítání lidu v roce 2011 bylo v souladu s evropskou legislativou poprvé v historii zjišťováno tzv. obvykle bydlící obyvatelstvo (Čtrnáct 2007, Šigutová 2009, 2010, UNECE 2006). Na rozdíl od předchozích cenů i od jiných oficiálních zdrojů dat o obyvatelstvu tak pro výsledky sčítání 2011 nebylo rozhodující, zda a kde byly sčítané osoby přihlášeny k trvalému (resp. v případě cizinců dlouhodobému či přechodnému) pobytu. Cílem zavedení konceptu obvyklého pobytu bylo přiblížit výsledky sčítání faktickému stavu obyvatelstva. Místo trvalého pobytu však bylo ve sčítání 2011 zjišťováno také. Navazuje na něj totiž intercenzální statistická bilance obyvatelstva, která je mimo jiné rozhodující pro určování daňových příjmů obcím.

Na základě výsledků sčítání lze tedy vyhodnotit, nakolik se trvalý a obvyklý pobyt liší. Takové porovnání má význam z řady důvodů, jedním z nich je možnost posoudit efektivitu, resp. spravedlivost zmíněného rozpočtového určení daní. Obce, u nichž koncept trvalého po-

bytu nadhodnocuje skutečný stav, totiž čerpají prostředky na úkor obcí, ve kterých je situace opačná.

Cílem příspěvku je identifikovat hlavní rozdíly mezi trvale a obvykle bydlícím obyvatelstvem a charakterizovat jejich diferenciaci v území i v závislosti na základních sociodemografických charakteristikách obyvatel. Pozornost je věnována situaci v celé České republice, ale zejména je zaměřena na situaci ve městě Uherské Hradiště.

Bylo zjištěno, že h na úrovni mikroregionů a obcí byly rozdíly mezi trvale a obvykle bydlícím obyvatelstvem místy značné. Jejich velikost úzce souvisí zejména s migračními toky, neboť jsou z velké části způsobeny nevidovaným stěhováním. S tím souvisí i fakt, že velikost rozdílů mezi oběma typy pobytu je silně věkově specifická. Nejvýraznější nesoulady byly zjištěny v zázemí největších měst a zejména u obyvatel v mladším produktivním věku (Šanda 2015).

V Uherském Hradišti, na rozdíl od celé ČR i většiny obdobně velkých měst, převažoval počet obvykle bydlících nad trvale bydlícími. Nejčastější příčinou rozdílů byly osoby s jedním typem pobytu v Uherském Hradišti a druhým typem v ostatních městech trojměstí Uherské Hradiště, Staré Město, Kunovice, ale také v největších městech republiky – Praze a Brně.

Literatura:

ČTRNÁCT, P. 2007. Evropská unie i Česká republika připravují příští sčítání lidu na rok 2011. *Demografie*, 49(3), 202-205.

ŠANDA, R. 2015. Obvyklý a trvalý pobyt ve sčítání lidu 2011. *Demografie*, 57(2), 113-126.

ŠIGUTOVÁ, L. 2009. Sčítání 2011 podle místa obvyklého pobytu. *Demografie*, 51(1), 50-51.

ŠIGUTOVÁ, L. 2010. Legislativní rámec předávání výsledků SLDB 2011 Eurostatu. *Demografie*, 52(4), 271-272.

UNECE 2006. *Conference of European Statisticians Recommendations for the 2010 Censuses of Population and Housing*. New York/Geneva (United Nations), 205 p.

Slovenská republika a Ukrajina očami české veřejnosti

Slovak Republic and Ukraine in the eyes of Czech people

Maroš Višňovský

Geografický ústav, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Klíčové slová: Ukrajina, Slovenská republika, ukrajinská kríza, geopolitika, percepčia vzdialeného priestoru

Key words: Ukraine, Slovak Republic, Ukrainian crisis, geopolitics, perceptions of distant places

V apríli 2014 vyvrcholila kríza na Ukrajine vypuknutím separatistických ozbrojených bojov na východe krajiny, čím odštartoval doposiaľ najdôležitejší a najsledovanejší konflikt v Európe nového milénia s neistým koncom. Ukrajina má spoločnú hranicu so Slovenskou republikou, no do roku 1993 predstavovala Ukrajina susediaci štát aj pre českú spoločnosť. Po rozpade Československa ale toto pomyselné puto zaniklo. Aj napriek tomu sa česká verejnosť zaujíma o dianie na Ukrajine, ako dokumentujú prieskumy Centra pro výzkum veřejného mínění, ktoré pravidelne každý mesiac uskutočňuje kontinuálny výskum verejnej mienky v rámci projektu Naše společnost (SÚAVČR 2015). Aké je ale podľa českej verejnosti vnímanie Ukrajiny a vojny v Donbase na Slovensku? Tento príspevok si kladie za cieľ práve z dôvodu spoločnej česko-slovenskej histórie, kultúrnej a jazykovej blízkosti interpretovať,

ako vnímajú vzťahy medzi Ukrajinou a Slovenskou republikou občania Českej republiky a ako podľa nich slovenská verejnosť reaguje na dianie u svojho východného suseda. K tomuto zámeru nám poslúžia hlavne vybrané otázky z dotazníkového šetrenia, ktoré sa uskutočnilo v máji 2015 v regióne južných Čiech a prebehlo pod záštitou Geografického ústavu Masarykovej univerzity v Brne.

Literatúra:

SÚAVČR, 2015. Postoj české veřejnosti k dění na Ukrajině: únor 2015. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7347/f3/pm150227.pdf

Regionálny rozvoj východného Slovenska

Regional development of Eastern Slovakia

Gabriel Zubriczký

Katedra regionálnej geografie, ochrany a plánovania krajiny, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava

Kľúčové slová: Východné Slovensko, globálne prostredie, póly rastu

Key words: Eastern Slovakia, global environment, growth poles

Príspevok sa zaoberá niektorými súvislosťami regionálneho rozvoja východného Slovenska. Je všeobecne známe a dostatočne opisované ekonomické zaostávanie Košického a Prešovského kraja v porovnaní so západným a severným Slovenskom. Popri všetkých známych faktoch a analýzach, ktoré by sme nechceli dupľovať, sa pokúšame zamyslieť nad inými aspektmi súčasného stavu.

Je už zrejmé, že samotný rozvoj nezabezpečí ani zmena administratívneho systému, ani prílev väčšieho množstva politikov z východu do Bratislavy, ani príchod túžobne očakávanej diaľnice zo západu. Rozvoj regiónu (a nielen východu Slovenska) bude čoraz viac závislý od externého (možno až globálneho prostredia). Inými slovami, pri potenciálnych úvahách sa musíme pozrieť hlavne na to, čo sa deje a bude diať v tesnom aj širšom susedstve skúmaného regiónu.

Vnútroštátna diferenciácia podstatne reaguje na externé vplyvy. V súčasnosti prevláda model ľudia za prácou a nie model práca za ľuďmi. Na východnom Slovensku sú dva regióny, ktoré by mohli plniť funkciu pólov rastu.